

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS YTTRANDE 2/15 (plenum)
den 16 maj 2017

Innehållsförteckning

I – Begäran om yttrande	4
II – Det planerade avtalet	4
III – Kommissionens bedömning i begäran om yttrande	5
IV – Sammanfattning av de huvudsakliga yttrandena till domstolen	6
V – Domstolens ställningstagande	7
Befogenheten enligt artikel 3.1 e FEUF	8
Åtagandena avseende marknadstillträde	9
Åtagandena avseende investeringskydd	13
Åtagandena avseende skydd för immateriella rättigheter	16
Åtagandena avseende konkurrensfrågor	19
Åtagandena avseende hållbar utveckling	20
Befogenhet enligt artikel 3.2 FEUF	23
Åtagandena avseende tjänster på transportområdet	23
– Järnvägstransport	25
– Vägtransport	25
– Transport på inre vattenvägar	32
Åtagandena avseende offentlig upphandling på transportområdet	30
Åtagandena avseende andra investeringar än direktinvesteringar	31
Befogenheten att godkänna de institutionella bestämmelserna i det planerade avtalet	34
Informationsutbyte, anmälan, kontroll, samarbete, medling och beslutsbefogenheter	34

Öppenhet	37
Tvistlösning	37
– Tvistlösning mellan investerare och stater	40
– Tvistlösning mellan parterna	40
Svar på begäran om yttrande	39

”Yttrande som avges enligt artikel 218.11 FEUF — Frihandelsavtal mellan Europeiska unionen och Republiken Singapore — ’Nya generationens’ avtal, framförhandlat efter det att EU- och EUF-fördragen trätt i kraft — Befogenhet att ingå avtalet — Artikel 3.1 e FEUF — Gemensam handelspolitik — Artikel 207.1 FEUF — Handel med varor och tjänster — Utländska direktinvesteringar — Offentlig upphandling — Handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter — Konkurrens — Handel med tredjeländer och hållbar utveckling — Socialt skydd för arbetstagare — Miljöskydd — Artikel 207.5 FEUF — Tjänster på transportområdet — Artikel 3.2 FEUF — Internationellt avtal som kan påverka gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa — Sekundärrättsliga unionsbestämmelser om frihet att tillhandahålla tjänster på transportområdet — Andra utländska investeringar än direktinvesteringar — Artikel 216 FEUF — Avtal som är nödvändigt för att uppnå ett av fördragens mål — Fri rörlighet för kapital och betalningar mellan medlemsstater och tredjeländer — Fördragssuccession på investeringsområdet — Investeringsavtalen mellan medlemsstaterna och Republiken Singapore ersätts — Institutionella bestämmelser i avtalet — Tvistlösning mellan investerare och stater — Tvistlösning mellan parterna”

I förfarande för yttrande 2/15,

angående en begäran om yttrande med stöd av artikel 218.11 FEUF, som Europeiska kommissionen gav in den 10 juli 2015,

avger

DOMSTOLEN (plenum)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice ordföranden A. Tizzano, avdelningsordförandena R. Silva de Lapuerta, M. Ilešić (referent), L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J.L. da Cruz Vilaça, E. Juhász, M. Berger, A. Prechal, M. Vilaras och E. Regan samt domarna A. Rosas, A. Borg Barthet, J. Malenovský, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, C. Toader, D. Šváby, E. Jarašiūnas, C.G. Fernlund, C. Vajda, F. Biltgen, K. Jürimäe och C. Lycourgos,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: förste handläggaren L. Hewlett,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 12 och 13 september 2016,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Europeiska kommissionen, genom U. Wölker, B. De Meester, R. Vidal-Puig och M. Kocjan, samtliga i egenskap av ombud,

- Belgiens regering, genom J. Van Holm och C. Pochet, båda i egenskap av ombud,
- Bulgariens regering, genom E. Petranova och L. Zaharieva, båda i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom M. Smolek, E. Ruffer och M. Hedvábná, samtliga i egenskap av ombud,
- Danmarks regering, genom C. Thorning och N. Lyshøj, båda i egenskap av ombud,
- Tysklands regering, genom T. Henze, B. Beutler och K. Stranz, samtliga i egenskap av ombud,
- Irland, genom E. Creedon och J. Quaney, båda i egenskap av ombud, biträdda av S. Kingston, BL,
- Greklands regering, genom G. Karipsiadis, K. Boskovits och S. Chala, samtliga i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom S. Centeno Huerta och M. Sampol Pucurull, båda i egenskap av ombud,
- Frankrikes regering, genom G. de Bergues, D. Colas, F. Fize och D. Segoin, samtliga i egenskap av ombud,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av S. Fiorentino och C. Colelli, avvocati dello Stato,
- Cyperns regering, genom E. Zachariadou och E. Symeonidou, båda i egenskap av ombud, biträdda av I. Roussou, dikigoros,
- Lettlands regering, genom I. Kalniņš och D. Pelše, båda i egenskap av ombud,
- Litauens regering, genom D. Kriauciūnas och R. Dzikovič, båda i egenskap av ombud,
- Luxemburgs regering, genom A. Germeaux, i egenskap av ombud, biträdd av P. Kinsch, avocat,
- Ungerns regering, genom Z. Fehér, G. Koós, M. Bóra och M. Tátrai, samtliga i egenskap av ombud,
- Maltas regering, genom A. Buhagiar och J. Ciantar, båda i egenskap av ombud,
- Nederländernas regering, genom K. Bulterman, M. Gijzen, C. Schillemans och J. Langer, samtliga i egenskap av ombud,
- Österrikes regering, genom C. Pesendorfer och M. Klamert, båda i egenskap av ombud,
- Polens regering, genom B. Majczyna och A. Miłkowska, båda i egenskap av ombud,
- Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, M. Figueiredo och J.P. Salgado, samtliga i egenskap av ombud,
- Rumäniens regering, genom R.-H. Radu, R.-M. Mangu, A. Voicu och E. Gane, samtliga i egenskap av ombud,
- Sloveniens regering, genom A. Grum, i egenskap av ombud,
- Slovakiens regering, genom M. Kianička, i egenskap av ombud,
- Finlands regering, genom J. Heliskoski, i egenskap av ombud,

- Förenade kungarikets regering, genom M. Holt, i egenskap av ombud, biträdd av D. Beard, QC, och G. Facenna, barrister,
- Europaparlamentet, genom R. Passos, A. Neergaard, A. Auersperger Matic och J. Etienne, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska unionens råd, genom S. Boelaert, R. Wiemann och B. Driessen, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 21 december 2016 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Yttrande

I – Begäran om yttrande

1. Den begäran om yttrande som Europeiska kommissionen har ingett till domstolen har följande lydelse:
”Har Europeiska unionen befogenhet att ensam underteckna och ingå frihandelsavtalet med Republiken Singapore? Närmare bestämt:
 - Vilka bestämmelser i avtalet omfattas av unionens exklusiva befogenhet?
 - Vilka bestämmelser i avtalet omfattas av unionens delade befogenhet?
 - Finns det bestämmelser i avtalet som omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet?”
2. Till begäran om yttrande bifogade kommissionen den planerade avtalstexten i dess lydelse den 10 juli 2015, den dag då begäran gavs in.

II – Det planerade avtalet

3. Den 8 december 2006 överlämnade kommissionen en rekommendation till Europeiska gemenskapernas råd om att rådet skulle bemyndiga kommissionen att inleda förhandlingar för att ingå ett frihandelsavtal med Sydostasiatiska nationers förbund (Asean). Rådet ställde sig positivt till denna rekommendation.
4. I rådets bemyndigande att påbörja förhandlingar angavs att om det skulle visa sig inte vara möjligt att nå ett avtal med samtliga Aseans medlemsländer, kunde rådet bemyndiga kommissionen att föra bilaterala förhandlingar.
5. Den 22 december 2009 bemyndigade rådet kommissionen att förhandla bilateralt med Republiken Singapore.
6. Förhandlingarna med Republiken Singapore inleddes i mars 2010 och skedde i samråd med handelspolitiska kommittén, i dess egenskap av särskild kommitté som utsetts av rådet enligt artiklarna 207.3 och 218.4 FEUF.
7. I februari 2011 överlämnade kommissionen en rekommendation till rådet om att förhandlingsdirektiven skulle ändras och inbegripa investeringsskydd. I september 2011 beslutade rådet att komplettera direktiven på denna punkt.

8. Förhandlingarna avslutades i december 2012 avseende samtliga kapitel, utom det som avsåg investeringskydd. Förhandlingarna om det kapitlet slutfördes i oktober 2014.
9. Den 26 juni 2015 underrättade kommissionen den handelspolitiska kommittén om att det planerade avtalet hade paraferats.
10. Det planerade avtalet består av 17 kapitel:
 - Kapitel 1 anger avtalets mål och syften och innehåller en rad allmänt tillämpliga definitioner.
 - Kapitel 2 rör import och export av varor.
 - Kapitel 3 rör antidumpningsåtgärder, utjämningsåtgärder och skyddsåtgärder.
 - Kapitlen 4 och 5 rör icke-tariffära hinder för varuhandel till följd av tekniska föreskrifter och sanitära och fytosanitära åtgärder.
 - Kapitel 6 innehåller tullbestämmelser.
 - Kapitel 7 rör icke-tariffära hinder för handel och investeringar i förnybar energi.
 - Kapitel 8 gäller tjänster, etablering och elektronisk handel.
 - Kapitel 9 gäller investeringar.
 - Kapitel 10 rör offentlig upphandling.
 - Kapitel 11 gäller immateriella rättigheter.
 - Kapitel 12 gäller konkurrens.
 - Kapitel 13 rör handel och hållbar utveckling.
 - Kapitel 14 fastställer bestämmelser om öppenhet som gäller den materia som behandlas i övriga kapitel.
 - Kapitlen 15 och 16 föreskriver en mellanstatlig tvistlösningsmekanism respektive en medlingsmekanism.
 - Kapitel 17 inrättar en handelskommitté och flera specialiserade kommittéer. Det innehåller också allmänna bestämmelser och slutbestämmelser.
11. Med anledning av åsiktsskillnader som framkom inom den handelspolitiska kommittén rörande unionens befogenhet att ingå det planerade avtalet, gav kommissionen in den aktuella begäran om yttrande.

III – Kommissionens bedömning i begäran om yttrande

12. Kommissionen anser att unionen har exklusiv befogenhet att underteckna och ingå det planerade avtalet.

13. Den har för det första hävdad att alla bestämmelserna i avtalet, utom de som rör gränsöverskridande transporttjänster och andra utländska investeringar än direktinvesteringar, omfattas av den gemensamma handelspolitiken som den definieras i artikel 207.1 FEUF och följaktligen av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.
14. Den har vidare gjort gällande att gränsöverskridande transporttjänster omfattas av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.2 FEUF, sett till de sekundärrättsliga unionsbestämmelser som är i kraft på det området.
15. Kommissionen har i detta sammanhang hänvisat bland annat till följande:
 - Rådets förordning (EEG) nr 4055/86 av den 22 december 1986 om tillämpning av principen om frihet att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredje land (EGT L 378, 1986, s. 1; svensk specialutgåva, område 7, volym 3, s. 145).
 - Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1071/2009 av den 21 oktober 2009 om gemensamma regler beträffande de villkor som ska uppfyllas av personer som bedriver yrkesmässig trafik och om upphävande av rådets direktiv 96/26/EG (EUT L 300, 2009, s. 51).
 - Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1072/2009 av den 21 oktober 2009 om gemensamma regler för tillträde till den internationella marknaden för godstransporter på väg (EUT L 300, 2009, s. 72).
 - Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1073/2009 av den 21 oktober 2009 om gemensamma regler för tillträde till den internationella marknaden för persontransporter med buss och om ändring av förordning (EG) nr 561/2006 (EUT L 300, 2009, s. 88).
 - Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/34/EU av den 21 november 2012 om inrättande av ett gemensamt europeiskt järnvägsområde (EUT L 343, 2012, s. 32).
16. Kommissionen anser slutligen att i den mån det planerade avtalet rör andra utländska investeringar än direktinvesteringar, har unionen också exklusiv befogenhet enligt artikel 3.2 FEUF, till följd av överlappningen mellan å ena sidan åtagandena i avtalet rörande sådana investeringar och å andra sidan förbudet mot restriktioner av kapitalrörelser och betalningar mellan medlemsstater och tredjeländer i artikel 63 FEUF.

IV – Sammanfattning av de huvudsakliga yttrandena till domstolen

17. Europaparlamentet har betonat att det planerade avtalet är ett av de första bilaterala frihandelsavtalen av ”den nya generationen”, det vill säga ett handelsavtal som utöver traditionella bestämmelser om att begränsa tullar och icke-tariffära hinder för handel med varor och tjänster även innehåller bestämmelser på olika områden med anknytning till handel, såsom skydd av immateriella rättigheter, investeringar, offentlig upphandling, konkurrens och hållbar utveckling.
18. Sett till lydelsen av EU- och EUF-fördragens bestämmelser om unionens yttre åtgärder i allmänhet och den gemensamma handelspolitiken i synnerhet, har parlamentet anfört att det delar kommissionens bedömning och i likhet med denna anser att det planerade avtalet omfattas av unionens exklusiva befogenhet.
19. Rådet, liksom samtliga de medlemsstater som yttrat sig till domstolen, anser däremot att vissa bestämmelser i det planerade avtalet inte omfattas av unionens exklusiva befogenhet. Avtalet är ett ”blandat avtal”.

20. Bestämmelserna på transportområdet i kapitel 8 i det planerade avtalet omfattas av den gemensamma transportpolitiken. I motsats till vad kommissionen och parlamentet har hävdad, kan dessa bestämmelser mestadels inte ”påverka gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa” i den mening som avses i artikel 3.2 FEUF. De omfattas således inte av unionens exklusiva befogenhet enligt den fördragsbestämmelsen, utan av en delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna enligt artikel 4.2 g FEUF.
21. Irland har, fortfarande beträffande kapitel 8 i avtalet, hänvisat till protokoll (nr 21) om Förenade kungarikets och Irlands ställning med avseende på området med frihet, säkerhet och rättvisa, bilagt EU- och EUF-fördragen. Det kapitlet påstås påverka nämnda protokoll.
22. Bestämmelser om miljöskydd, socialt skydd och skydd för immateriella rättigheter, i kapitlen 7, 11 och 13 i det planerade avtalet, omfattas enligt rådet och de medlemsstater som yttrat sig till domstolen av de delade befogenheterna mellan unionen och medlemsstaterna på dessa områden. Dessa bestämmelser har ingen särskild koppling till internationell handel. Hänvisningen i de kapitlen till internationella avtal som inte är direkt kopplade till handel är talande i det avseendet.
23. Det planerade avtalet innehåller dessutom bestämmelser som omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet.
24. Så är bland annat fallet med bestämmelserna i kapitel 14, om öppenhet, och bestämmelserna i kapitel 9, i den mån de gäller andra utländska investeringar än direktinvesteringar.
25. På den sistnämnda punkten har rådet och de medlemsstater som yttrat sig till domstolen påpekat att EUF-fördraget inte ger unionen någon som helst befogenhet på investeringsområdet, utom vad gäller ”direktinvesteringar”. De har tillagt att i motsats till vad kommissionen gjort gällande, kan ”gemensamma regler” i den mening som avses i artikel 3.2 FEUF inte bestå av primärrättsliga unionsregler, såsom artikel 63 FEUF. Kommissionens argument är inte förenligt med domstolens praxis rörande unionens implicita externa befogenheter.
26. Till stöd för sitt argument om att unionen inte har exklusiv befogenhet beträffande kapitel 9 i det planerade avtalet, har rådet hänvisat till vissa bestämmelser i det kapitlet som enligt rådet omfattas av medlemsstaternas befogenhet, såsom de om allmän ordning, allmän säkerhet och andra allmänna samhällsintressen, om beskattning, om ersättning när investeringar blir förstörda av väpnade styrkor, om undantag från friheten att överföra medel motiverade av straffrättsliga, socialrättsliga och pensionsrättsliga lagar, om expropriation samt om att de bilaterala investeringsfördragen mellan medlemsstaterna och Republiken Singapore ska ersättas av det planerade avtalet.
27. Rådet och vissa av de medlemsstater som yttrat sig till domstolen har också påpekat att kapitel 9 i det planerade avtalet endast rör investeringsskydd, inte tillträde till investeringsmöjligheter. Inte ens i den mån det kapitlet rör utländska direktinvesteringar kan det alltså godkännas av unionen ensam. Eftersom investeringsskydd inte är specifikt kopplat till internationell handel, omfattas det inte av den gemensamma handelspolitiken.

V – Domstolens ställningstagande

28. Enligt lydelsen av artikel 196.2 i domstolens rättegångsregler och enligt fast rättspraxis (se, bland annat, yttrande 1/03, Ny Luganokonvention, av den 7 februari 2006, EU:C:2006:81, punkt 112 och där angiven rättspraxis), kan en begäran om yttrande enligt artikel 218.11 FEUF gälla såväl det planerade avtalets förenlighet med fördragsbestämmelserna som unionens eller en av dess institutioners befogenhet att ingå avtalet.

29. I förevarande fall rör begäran om yttrande frågan huruvida det planerade avtalet kan undertecknas och ingås av unionen ensam eller om det tvärtom måste undertecknas och ingås av både unionen och var och en av unionens medlemsstater (ett så kallat "blandat" avtal).
30. Detta yttrande från domstolen behandlar därför endast arten av unionens befogenhet att underteckna och ingå det planerade avtalet. Det föregriper på intet sätt frågan huruvida innehållet i avtalsbestämmelserna är förenligt med unionsrätten.
31. Efter dessa inledande anmärkningar ska domstolen pröva om bestämmelserna i det planerade avtalet omfattas av unionens exklusiva befogenhet eller av delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna, eller rentav av medlemsstaternas exklusiva befogenhet.
32. Sett till syftet och målen med det planerade avtalet, som enligt artiklarna 1.1 och 1.2 i avtalet är att "upprätta ett frihandelsområde" och att "liberalisera och ... underlätta handel och investeringar mellan parterna", ska domstolen först pröva i vilken mån bestämmelserna i avtalet omfattas av unionens exklusiva befogenhet, enligt artikel 3.1 e FEUF, avseende den gemensamma handelspolitiken.

Befogenheten enligt artikel 3.1 e FEUF

33. Enligt artikel 3.1 e FEUF har unionen exklusiv befogenhet inom den gemensamma handelspolitiken.
34. Enligt lydelsen av artikel 207.1 FEUF ska den politiken "grunda sig på enhetliga principer, särskilt när det gäller ändring av tullsatser och ingående av tull- och handelsavtal som rör utbyte av varor och tjänster samt handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter, utländska direktinvesteringar, enhetlighet i fråga om liberaliseringsåtgärder, exportpolitik och handelspolitiska skyddsåtgärder, inbegripet åtgärder vid dumpning och subventioner. Den gemensamma handelspolitiken ska föras inom ramen för principerna och målen för unionens yttre åtgärder."
35. Det framgår av den bestämmelsen, i synnerhet andra meningen enligt vilken den gemensamma handelspolitiken ska föras inom ramen för "unionens yttre åtgärder", att den politiken avser handeln med tredjeländer (dom av den 18 juli 2013, Daiichi Sankyo och Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, punkt 50, och dom av den 22 oktober 2013, kommissionen/rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, punkt 56).
36. Det är också klarlagt i rättspraxis att enbart den omständigheten att en unionsakt, såsom ett avtal som unionen ingått, kan påverka handeln med ett eller flera tredjeländer inte räcker för att den ska inordnas i kategorin avtal som omfattas av den gemensamma handelspolitiken. Däremot omfattas en unionsrättsakt av den gemensamma handelspolitiken om den specifikt rör sådan handel, genom att den huvudsakligen syftar till att främja, underlätta eller reglera handeln och direkt och omedelbart påverkar denna (se, bland annat, dom av den 18 juli 2013, Daiichi Sankyo och Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, punkt 51, dom av den 22 oktober 2013, kommissionen/rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, punkt 57, och yttrande 3/15, Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk, av den 14 februari 2017, EU:C:2017:114, punkt 61).
37. Av detta följer att enbart de delar av det planerade avtalet som har en specifik koppling, i den mening som avses ovan, till handeln mellan unionen och Singapore omfattas av den gemensamma handelspolitiken.
38. Det ska därför prövas om åtagandena i avtalet är avsedda att främja, underlätta eller reglera denna handel och direkt och omedelbart påverkar denna.

39. Åtagandena i det planerade avtalet avser för det första marknadstillträde, för det andra investeringsskydd, för det tredje skydd för immateriella rättigheter, för det fjärde konkurrens och för det femte hållbar utveckling.

Åtagandena avseende marknadstillträde

40. Kapitel 2 i det planerade avtalet, med rubriken "Nationell behandling och marknadstillträde för varor", föreskriver att vardera parten ska avstå från att diskriminera varor från den andra parten och alltefter de specifika åtagandena i bilagan till det kapitlet sänka eller avskaffa sina import- och exporttullar. Kapitlet föreskriver också att vardera parten ska avstå från att anta eller bibehålla icke-tariffära hinder för import och export av varor.
41. Detta kapitel består således av "tull- och handels[åtaganden] som rör utbyte av varor" i den mening som avses i artikel 207.1 FEUF. Kapitlet omfattas därför helt av Europeiska unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.
42. Kapitel 3 i det planerade avtalet, med rubriken "Handelspolitiska skyddsåtgärder" preciserar hur parterna, när kraven enligt Världshandelsorganisationens (WTO) bestämmelser är uppfyllda, kan vidta antidumpningsåtgärder och utjämningsåtgärder samt skyddsåtgärder rörande importen från den andra parten.
43. Kapitlet rör således handelspolitiska skyddsåtgärder i den mening som avses i artikel 207.1 FEUF. Det omfattas därför helt av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.
44. Kapitlen 4 och 5 i det planerade avtalet, med rubrikerna "Tekniska handelshinder" och "Sanitära och fyto-sanitära åtgärder" innehåller bestämmelser som, samtidigt som de låter vardera parten tillämpa sina tekniska normer och hälsoskyddsnormer i enlighet med WTO:s bestämmelser, syftar till att i möjligaste mån minska de hinder för varuhandeln mellan parterna som de normerna medför. Det framgår särskilt av de kapitlen dels att varor som exporteras av en part måste följa den importerande partens normer, dels att de varor som den sistnämnda importerar inte ska underkastas normer som är diskriminerande eller oproporionerliga i förhållande till dem som tillämpas på de egna varorna.
45. Kapitlen 4 och 5 har således specifikt till syfte att underlätta varuhandeln mellan unionen och Singapore. Bestämmelserna i de kapitlen och de specifika åtaganden som bifogas dem lättar avsevärt importvillkoren för dessa varor och påverkar således direkt och omedelbart den internationella handeln. Följaktligen uppfyller kapitlen de kriterier som det erinras om i punkt 36 ovan och omfattas av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.
46. Kapitel 6 i det planerade avtalet, med rubriken "Tullar och handelslättnader", föreskriver att vardera partens tullagstiftning ska vara icke-diskriminerande och att skatter och avgifter som tas ut för tjänster med anledning av import eller export av dessa varor inte överstiger den ungefärliga kostnaden för tjänsterna. Kapitlet ålägger vidare parterna att förenkla kraven och formaliteterna kring övergång till fri omsättning, tullklarering, omlastning och transitering, helst genom system med en enda kontaktpunkt. Det föreskriver också att det ska ges möjligheter till behandling för ankomst och till förhandsbesked i tullärenden.
47. Det kapitlet har således till huvudsyfte att reglera och underlätta varuhandeln mellan parterna.
48. Det har också som direkt och omedelbar effekt att göra varuhandeln mellan unionen och Singapore enklare och mindre kostsam. Kapitlet uppfyller följaktligen de kriterier som det erinras om i punkt 36 ovan och omfattas av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.

49. Medan kapitlen 2–6 i det planerade avtalet rör varuhandel mellan unionen och Singapore, regleras tjänstehandeln mellan parterna för sin del i kapitel 8.
50. Kapitel 8 har rubriken ”Tjänster, etablering och elektronisk handel” och innehåller åtaganden från vardera parten om att, till fördel för näringsidkare från den andra parten, minska hindren för tillhandahållande av gränsöverskridande tjänster, för etablering och för tillfälliga vistelser för fysiska personer.
51. Kapitlet undantar från sitt tillämpningsområde frågor om medborgarskap, bosättning, permanent anställning och, allmänt sett, tillträde till arbetsmarknaden. Samtidigt ålägger det vardera parten att inte behandla tjänster, etableringar och näringsidkare från den andra parten mindre förmånligt än sina egna liknande tjänster, etableringar och näringsidkare, med hänsyn tagen till de villkor och begränsningar som preciseras i avtalets förteckning över specifika åtaganden och med förbehåll för de allmänna undantagen i avtalet.
52. Av detta följer att kapitel 8 i det planerade avtalet väsentligen är avsett att, i viss utsträckning, öppna den singaporienska marknaden för tjänsteleverantörer från unionen och vice versa. Det har följaktligen till syfte att främja, underlätta och reglera handeln.
53. Åtagandena rörande marknadstillträde i det kapitlet är också ägnade att direkt och omedelbart påverka tjänstehandeln mellan unionen och Singapore. Som generaladvokaten redogjort för i punkterna 204 och 205 i sitt förslag till yttrande, gäller detta konstaterande – i motsats till vad vissa av de medlemsstater som yttrat sig till domstolen har anfört – samtliga artiklar i det kapitlet, inklusive dem om finansiella tjänster och ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer.
54. Som domstolen tidigare har påpekat omfattar den gemensamma handelspolitiken samtliga fyra metoder för att tillhandahålla tjänster enligt WTO:s klassificering, nämligen tillhandahållande från en WTO-medlems territorium till en annan medlems territorium (metod 1), inom en medlems territorium till en tjänstekonsument från en annan medlem (metod 2), av en tjänsteleverantör i ett medlemsland genom kommersiell etablering på en annan medlems territorium (metod 3) och av en tjänsteleverantör i ett medlemsland genom närvaro av fysiska personer från ett medlemsland på en annan medlems territorium (metod 4) (yttrande 1/08, Avtal om ändring av listorna över särskilda åtaganden enligt Gats, av den 30 november 2009, EU:C:2009:739, punkterna 4, 118 och 119). Denna tolkning, som domstolen gjort vid en prövning av gemenskapens befogenhet att ingå sådana avtal som avses i artikel 133 EG och som följaktligen rörde begreppet ”handel med tjänster” i den bestämmelsen i EG-fördraget, kan överföras på begreppet ”utbyte av tjänster” i artikel 207.1 FEUF, vars innehåll är identiskt i sak.
55. Följaktligen finns det inte anledning att göra åtskillnad mellan bestämmelserna i kapitel 8 i det planerade avtalet om gränsöverskridande tillhandahållande av tjänster (tjänster enligt metod 1 och metod 2 enligt WTO:s klassificering av de olika typerna av tillhandahållande av tjänster) och de bestämmelser i samma kapitel som rör tillhandahållande av tjänster genom etablering (metod 3) eller genom närvaro av fysiska personer (metod 4).
56. Oaktat det ovannämnda kan unionens befogenhet att godkänna kapitel 8 i det planerade avtalet inte falla endast under artikel 3.1 e FEUF.
57. Det kapitlet rör nämligen bland annat tillhandahållande av tjänster på transportområdet. Det området är undantaget från den gemensamma handelspolitiken genom artikel 207.5 FEUF, som stadgar att förhandlingar om och ingående av ”internationella avtal på transportområdet” ska omfattas av ”avdelning VI i tredje delen” i EUF-fördraget, det vill säga avdelningen om den gemensamma transportpolitiken.

58. När domstolen hade att tolka artikel 133.6 tredje stycket EG fann den att den bestämmelsen, vad gäller internationell handel med transporttjänster, syftar till att bibehålla en principiell parallellism mellan den interna behörigheten att unilateralt anta unionsbestämmelser och den externa behörigheten att ingå internationella avtal, varvid båda dessa behörigheter liksom tidigare grundar sig på den avdelning i fördraget som specifikt rör den gemensamma transportpolitiken (yttrande 1/08, Avtal om ändring av listorna över särskilda åtaganden enligt Gats, av den 30 november 2009, EU:C:2009:739, punkt 164).
59. Artikel 207.5 FEUF motsvarar i sak artikel 133.6 tredje stycket EG. Det framgår varken av EUF-fördragets lydelse eller av omständigheter som sammanhänger med dess tillkomst, systematik eller syfte att fördragets upphovsmän haft för avsikt att förändra befogenhetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna vad gäller att förhandla om och ingå internationella avtal om handelsutbyte på transportområdet.
60. Det finns inte stöd för kommissionens ståndpunkt att transportområdet, enligt artikel 207.5 FEUF, är undantaget från den gemensamma handelspolitiken enbart vad avser gränsöverskridande tillhandahållande av tjänster, det vill säga metoderna 1 och 2. Den ståndpunkten förbiser bestämmelsens lydelse, som helt undantar "internationella avtal på transportområdet" från det politikområdet.
61. Med beaktande av räckvidden av artikel 207.5 FEUF, ska domstolen fastställa vilka åtaganden i kapitel 8 i det planerade avtalet som enligt nämnda fördragsbestämmelse är undantagna från den gemensamma handelspolitiken. Därvidlag ska den rättspraxis beaktas enligt vilken begreppet tjänster "på transportområdet" innefattar inte bara transporttjänsterna som sådana, utan även andra tjänster, förutsatt att de har en nära anknytning till en fysisk verksamhet att flytta personer eller varor från en plats till en annan med transportmedel (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 oktober 2015, Grupo Itevelesa m.fl., C-168/14, EU:C:2015:685, punkterna 45 och 46).
62. I förevarande fall är de tjänster som består i att flytta personer eller varor från en plats till en annan uppräknade i punkt 11 i tilläggen 8-A-1 och 8-B-1 och punkt 16 i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 till bilagorna till kapitel 8 i det planerade avtalet. Det rör sig om internationell sjötransport, järnvägstransport, vägtransport och transport på inre vattenvägar. Inrikes och internationell lufttransport omfattas däremot inte av avtalet, vilket påpekas i artiklarna 8.3 c och 8.9 e.
63. De tjänster som har en nära anknytning till sjö-, järnvägs- och vägtransport samt transport på inre vattenvägar räknas upp i punkt 12 i tillägg 8-A-1, i punkt 17 i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 och i punkt 11 i tillägg 8-B-1 i nämnda bilagor.
64. I artiklarna 8.3 och 8.9 i det planerade avtalet nämns att "reparation och underhåll av flygplan, varvid flygplanet tas ur bruk", "försäljning och marknadsföring av lufttransporttjänster" och "tjänster som rör databokningssystem" ingår i tillämpningsområdet för kapitel 8 i avtalet, till skillnad från lufttransporttjänster som sådana.
65. I tilläggen till bilagorna till kapitlet återfinns dessa tjänster avseende reparation och underhåll av flygplan och bokning och försäljning av lufttransporttjänster inte i de punkter som räknar upp bitjänster på transportområdet, utan de klassificeras som "kommersiella tjänster" utanför det området.
66. Varken "reparation och underhåll av flygplan, varvid flygplanet tas ur bruk" eller tjänster avseende försäljning, marknadsföring eller bokning av lufttransporttjänster, oavsett om de tillhandahålls av resebyråer eller av andra kommersiella tjänsteleverantörer, har nära anknytning till transporttjänster i den mening som avses i ovan i punkt 61 nämnda rättspraxis.
67. "Reparation och underhåll av flygplan, varvid flygplanet tas ur bruk", för det första, har på sin höjd en avlägsen koppling till handlingen att flytta personer eller varor från en plats till en annan. Vad för det andra gäller försäljning, saluföring eller bokning av lufttransporttjänster, framgår det av skäl 33 i

Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden (EUT L 376, 2006, s. 36) att de tjänster som omfattas av detta direktiv, vars rättsliga grund är artiklarna 47.2 och 55 EG, även inkluderar resebyråer, som är de som främst marknadsför sådana tjänster.

68. Eftersom ”reparation och underhåll av flygplan, varvid flygplanet tas ur bruk”, ”försäljning och marknadsföring av lufttransporttjänster” och ”tjänster som rör databokningssystem” följaktligen inte omfattas av artikel 207.5 FEUF, ingår dessa tjänster bland dem som avses i artikel 207.1 FEUF.
69. Det framgår av punkterna 50–68 ovan att kapitel 8 i det planerade avtalet omfattas av den gemensamma handelspolitiken, utom i den utsträckning åtagandena däri rör de tjänster som räknas upp i punkterna 11 och 12 i tillägg 8-A-1, i punkterna 16 och 17 i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 och i punkt 11 i tillägg 8-B-1 till bilagorna till det kapitlet.
70. Frågan huruvida unionen, med stöd av andra bestämmelser i EUF-fördraget, har exklusiv befogenhet beträffande de sistnämnda åtagandena så att unionen ensam skulle kunna godkänna kapitel 8 i det planerade avtalet, prövas i punkterna 168–217 nedan.
71. Slutligen regleras tillträde till marknaden i unionen respektive i Singapore för varor och tjänster från den andra parten av bestämmelserna i kapitlen 7 och 10 i det planerade avtalet.
72. Kapitel 7 i avtalet, med rubriken ”Icke-tariffära hinder för handel och investeringar i förnybar energi” syftar till att reglera och underlätta marknadstillträde inom sektorn energiproduktion från icke-fossila, hållbara energikällor.
73. Detta kapitel, som inte inför några miljönormer på området, stadgar att vardera parten ska avstå från att anta åtgärder som kräver upprättande av partnerskap med lokala företag inom sektorn, se till att reglerna för förfaranden för godkännande, certifiering och licensiering inte diskriminerar leverantörer från den andra parten och godta deklarerationer om överensstämmelse från den andra parten.
74. Eftersom det kapitlet således syftar till att öppna båda parternas marknader, är det ägnat att direkt och omedelbart påverka utbytet av varor och tjänster mellan unionen och Singapore inom denna sektor, i den mening som avses i ovan i punkt 36 nämnda rättspraxis. Det omfattas därför helt av Europeiska unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.
75. Kapitel 10 i det planerade avtalet, med rubriken ”Offentlig upphandling”, innehåller åtaganden från vardera parten om att vid myndigheters upphandling ge leverantörer av varor och tjänster från den andra parten en behandling som inte är mindre gynnsam än den som beviljas inhemska leverantörer. Kapitlet innehåller också ett flertal bestämmelser om offentlig upphandling, såväl i Singapore som i unionen, enligt vilka avtal ska tilldelas först efter ett upphandlingsförfarande med ett fullständigt meddelande om upphandling som de sökande enkelt kunnat få tillgång till samt med lämpliga villkor för deltagande och urval.
76. Detta kapitel har således specifikt till syfte att fastställa hur näringsidkare från vardera parten kan delta i de upphandlingsförfaranden som organiseras av den andra partens myndigheter. Eftersom dessa tillvägagångssätt grundar sig på icke-diskriminerande tillträde, öppenhet och effektivitet, är de ägnade att direkt och omedelbart påverka utbytet av varor och tjänster mellan parterna.
77. Kapitel 10 i det planerade avtalet omfattas således av unionens exklusiva befogenhet med stöd av artikel 3.1 e FEUF, dock med samma förbehåll som i punkt 69 ovan vad gäller de tjänster som räknas upp i punkterna 11 och 12 i tilläggen 8-A-1 och 8-B-1 och i punkterna 16 och 17 i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 till bilagorna till kapitel 8 i det planerade avtalet. Arten av unionens befogenhet att godkänna åtaganden om offentlig upphandling av internationella sjötransporttjänster,

järnvägstransporttjänster, vägtransporttjänster och tjänster avseende transport på inre vattenvägar, liksom av tjänster som har nära anknytning till dessa transporttjänster, prövas i punkterna 219–224 nedan.

Åtagandena avseende investeringskydd

78. Som anges i artikel 9.1 i det planerade avtalet, avser kapitel 9 ”alla slag av tillgångar som har karaktären av en investering, bland annat genom allokering av kapital eller andra resurser, förväntad vinst eller avkastning, risktagande eller en viss varaktighet” förutsatt att tillgången ”ägs, direkt eller indirekt, eller kontrolleras, direkt eller indirekt, av en [fysisk eller juridisk person] från den ena parten på den andra partens territorium”.
79. Det framgår av den artikeln att kapitel 9 rör såväl direktinvesteringar som alla andra slags investeringar.
80. Vad gäller direktinvesteringar framgår det av fast rättspraxis att de består av alla slags investeringar som fysiska eller juridiska personer gör och som har till syfte att upprätta varaktiga och direkta relationer mellan den person som tillhandahåller kapitalet och det företag som får tillgång till kapitalet för sin ekonomiska verksamhet. Förvärv av en del av ett företag som har bildats i form av ett aktiebolag är en direktinvestering när aktieägarens andelsinnehav gör det möjligt för denne att effektivt medverka i ledningen eller kontrollen av bolaget (se, bland annat, dom av den 12 december 2006, *Test Claimants in the FII Group Litigation*, C-446/04, EU:C:2006:774, punkterna 181 och 182, dom av den 26 mars 2009, *kommissionen/Italien*, C-326/07, EU:C:2009:193, punkt 35, och dom av den 24 november 2016, *SECIL*, C-464/14, EU:C:2016:896, punkterna 75 och 76).
81. Artikel 207.1 FEUF föreskriver att unionsrättsakter om ”utländska direktinvesteringar” omfattas av den gemensamma handelspolitiken.
82. Av detta följer att unionen har exklusiv befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF att godkänna alla åtaganden gentemot ett tredjeland avseende investeringar av fysiska eller juridiska personer från det landet i unionen, och vice versa, som ger dem möjlighet att effektivt medverka i ledningen eller kontrollen av ett bolag som utövar en ekonomisk verksamhet.
83. Att EUF-fördragets upphovsmän i artikel 207.1 FEUF valt ordalydelsen ”utländska direktinvesteringar” uttrycker otvetydigt deras avsikt att inte inkludera andra utländska investeringar i den gemensamma handelspolitiken. Åtaganden gentemot ett tredjeland avseende dessa andra investeringar omfattas alltså inte av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.
84. Denna avgränsning av den gemensamma handelspolitikens tillämpningsområde vad gäller utländska investeringar ger uttryck för att varje unionsakt som främjar, underlättar eller reglerar deltagandet för en fysisk eller juridisk person från ett tredjeland i unionen, eller vice versa, i ledningen eller kontrollen av ett bolag som utövar en ekonomisk verksamhet är ägnad att direkt och omedelbart påverka handelsutbytet mellan det tredjelandet och unionen. En sådan specifik koppling till handeln saknas däremot vid investeringar som inte leder till ett sådant deltagande.
85. Rådet och vissa av de medlemsstater som yttrat sig till domstolen har hävdat att även i den mån kapitel 9 i det planerade avtalet avser direktinvesteringar, kan det inte omfattas av den gemensamma handelspolitiken, eftersom det kapitlet bara gäller investeringskydd, inte tillträde till investeringsmöjligheter.
86. Det är riktigt, som deltagarna i detta förfarande har framhållit, att de enda materiella bestämmelserna i kapitel 9 i avtalet återfinns i avsnitt A i kapitlet och att det avsnittet, som har rubriken ”Skydd av investeringar”, endast gäller behandlingen av investeringar efter att de tillåtits enligt gällande

lagstiftning i Republiken Singapore respektive unionen. Att tillträde till investeringsmöjligheter inte omfattas av det planerade avtalets tillämpningsområde stöds för övrigt också av artikel 9.2 i avtalet, enligt vilken "[d]etta kapitel ska gälla för ... investeringar som gjorts i enlighet med tillämplig lagstiftning ...".

87. Detta utesluter dock på intet sätt att de normer som unionen och Republiken Singapore kommit överens om angående skydd för direktinvesteringar omfattas av den gemensamma handelspolitiken när de har en särskild koppling till handelsutbytet mellan unionen och detta tredjeland. Artikel 207.1 FEUF hänvisar allmänt till unionens åtgärder på området "utländska direktinvesteringar", utan att skilja mellan åtgärder som avser tillträde till respektive skydd för dessa investeringar.
88. I förevarande fall består skyddet enligt kapitel 9 i det planerade avtalet av, för det första, en skyldighet för vardera parten att enligt artikel 9.3 i avtalet ge investerare från den andra parten "en behandling som inte är mindre gynnsam än den behandling som parten i likartade situationer medger sina egna investerare och deras investeringar med avseende på drift, förvaltning, genomförande, underhåll, användning, utnyttjande och försäljning eller annan avyttring av investeringar".
89. För det andra består det av skyldigheten, som anges i artikel 9.4 i det planerade avtalet, att medge investerare och investeringar från den andra parten en rättvis och skälig behandling och fullständigt skydd och säkerhet. Denna behandling, detta skydd och denna säkerhet ska bland annat kännetecknas av att det inte förekommer godtyckliga ageranden eller någon form av trakasserier eller tvång, samt att investerarnas berättigade förväntningar och deras rätt till ett effektivt rättsskydd iaktas.
90. För det tredje säkerställs skyddet av investeringar genom att vardera parten enligt artikel 9.5 i det planerade avtalet är skyldig att behandla investerare från den andra parten på samma sätt som inhemska investerare vad gäller ersättning för förluster på grund av krig eller annan väpnad konflikt, revolution, nationellt nödläge, uppror, revolt eller upplöpp, inbegripet förstörelse av investeringar av den andra partens myndigheter eller väpnade styrkor.
91. För det fjärde skyddar det planerade avtalet investerare från unionen och Singapore mot godtycklig expropriation eller expropriation utan ersättning på den andra partens territorium genom att i artikel 9.6 föreskriva att ingendera parten får nationalisera, expropria eller vidta åtgärder vilkas effekter motsvarar nationalisering eller expropriation av berörda investeringar som gjorts av berörda investerare från den andra parten utom i det allmännas intresse, i enlighet med ett korrekt rättsförfarande, på icke-diskriminerande grund och mot en snabb och effektiv utbetalning av en tillräcklig ersättning.
92. För det femte ska enligt artikel 9.7 i det planerade avtalet alla överföringar i samband med en investering i en fritt konvertibel valuta, såsom bidrag till kapital för att öka investeringen och utdelningar och andra inkomster, tillåtas utan begränsningar.
93. För det sjätte, och slutligen, ålägger artikel 9.8 i det planerade avtalet vardera parten att erkänna subrogation samt överlåtelse av rättigheter, värdepapper och fordringar i fråga om investeringar som fysiska eller juridiska personer gör på partens territorium.
94. Alla dessa åtaganden om att inte ge en mindre gynnsam behandling och förbuden mot godtycklig behandling – som bland annat rör utnyttjande, ökning och avyttring, av fysiska och juridiska personer från vardera parten, av ägarandelar i bolag som bedriver näringsverksamhet och är belägna på den andra partens territorium – bidrar till investerarnas rättssäkerhet. Inrättandet av en sådan rättslig ram har till syfte att främja, underlätta och reglera handeln mellan unionen och Singapore i den mening som avses i ovan i punkt 36 nämnda rättspraxis.

95. Bestämmelserna i avsnitt A i kapitel 9 i det planerade avtalet är, i den utsträckning de rör direktinvesteringar, ägnade att direkt och omedelbart påverka handeln mellan unionen och Singapore, eftersom de avser behandlingen av näringsidkares deltagande i en del av ledningen eller kontrollen av bolag som bedriver näringsverksamhet på den andra partens territorium.
96. Av detta följer att dessa bestämmelser, i enlighet med de kriterier som det erinras om i punkt 36 ovan, har en specifik koppling till denna handel.
97. Det saknar därvidlag betydelse att, såsom framhållits av rådet och vissa av de medlemsstater som yttrat sig till domstolen, det avsnittet i avtalet innehåller bestämmelser som låter medlemsstaterna avgöra om tillämpningen av avtalet är förenligt med deras bestämmelser om allmän ordning, allmän säkerhet och andra allmänna mål av allmänintresse eller som rör rätten till egendom, straffrätt, skatterätt eller social trygghet.
98. Vad gäller rätten för varje medlemsstat i unionen att avgöra om sådana tvingande hänsyn och andra mål iaktas vad beträffar den staten, har rådet och nämnda medlemsstater hänvisat till artikel 9.3.3 i det planerade avtalet. Den bestämmelsen stadgar – liksom liknande bestämmelser i andra bestämmelser i andra kapitel i avtalet – att en mindre gynnsam behandling är tillåten, som ett undantag från skyldigheten enligt artikel 9.3.1 och 9.3.2 att inte ge en mindre gynnsam behandling, om den inte utgör en förtäckt begränsning och är nödvändig för att skydda den allmänna säkerheten eller skydda något av de andra allmänna intressen som räknas upp i artikel 9.3.3.
99. Rådet och nämnda medlemsstater har också hänvisat till artikel 9.5 i det planerade avtalet, som garanterar att investerare inte ska behandlas mindre gynnsamt vad gäller ersättning för förluster på grund av de situationer som räknas upp där, bland annat krig, nationellt nödläge och förstörelse av investeringar av myndigheter eller väpnade styrkor.
100. De har gjort gällande att unionen inte kan göra åtaganden på medlemsstaternas vägnar som till sin art hör till medlemsstaternas exklusiva kompetensområden.
101. Artikel 9.3.3 i det planerade avtalet innehåller dock inte ett åtagande, utan en möjlighet att införa ett undantag. Med tillämpning av detta undantag kan en medlemsstat, av tvingande hänsyn till allmän ordning, allmän säkerhet eller ett annat allmänintresse som avses i artikel 9.3.3, behandla singaporianska investerare mindre gynnsamt än inhemska investerare. Att denna bestämmelse medger ett sådant undantag är inte ett internationellt åtagande rörande allmän ordning, allmän säkerhet eller andra allmänintressen.
102. Enligt artikel 9.3.3 i avtalet måste alla fall av mindre gynnsam behandling av investerare vara ”nödvändiga” och inte utgöra en ”förtäckt begränsning”. Dessa båda krav säkerställer att åtagandena i artikel 9.3.1 och 9.3.2 i det planerade avtalet att inte ge en mindre gynnsam behandling bibehåller sin ändamålsenliga verkan. Som generaladvokaten påpekat i punkt 335 i sitt förslag till yttrande, är den begränsning av medlemsstaternas utrymme för skönsmässig bedömning som följer av artikel 9.3.3 i avtalet en inneboende del av den internationella handeln, vilken omfattas av unionens exklusiva befogenhet. Den gemensamma bestämmelse som erinrar om dessa krav faller således under denna befogenhet.
103. Av detta följer att artikel 9.3.3 i det planerade avtalet inte inkräktar på medlemsstaternas befogenheter beträffande allmän ordning, allmän säkerhet och andra allmänintressen, utan ålägger medlemsstaterna att utöva sin befogenhet på ett sätt som inte förtar den ändamålsenliga verkan av de åtaganden i handelsfrågor som unionen gjort enligt artikel 9.3.1 och 9.3.2 i avtalet.

104. En liknande slutsats ska dras vad beträffar artikel 9.5 i det planerade avtalet. Den artikeln påverkar på intet sätt medlemsstaternas bedömningsutrymme när det handlar om att sätta in väpnade styrkor eller förklara nationellt nödläge, utan den stadgar endast att om investerare drabbas av förluster till följd av någon av de situationer som räknas upp där, ska samma lagstiftning om ersättning och kompensation tillämpas både på investerare från Singapore och från unionen.
105. Vad vidare gäller bestämmelser om rätt till egendom, straffrätt, skatterätt och social trygghet, har rådet och de medlemsstater som yttrat sig till domstolen hänvisat till artiklarna 9.6 och 9.7 i det planerade avtalet. Artikel 9.6 syftar till att skydda investerare från vardera parten mot all godtycklig expropriation eller expropriation utan ersättning på den andra partens territorium, medan artikel 9.7, som rör möjligheten för investerare att utan begränsningar göra överföringar avseende sina investeringar, i punkt 2 stadgar att "[i]ngenting i denna artikel ska tolkas så att det hindrar en part från att på ett rättvist och icke-diskriminerande sätt tillämpa sin lagstiftning rörande ... straffbara handlingar, ... social säkerhet, ... [pensionsålder] eller obligatoriska sparprogram eller ... beskattning".
106. Rådet anser särskilt att artikel 9.6 i det planerade avtalet omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet på området rätt till egendom. Det har därvidlag hänvisat till artikel 345 FEUF, enligt vilken fördragen inte i något hänseende ska ingripa i medlemsstaternas egendomsordning.
107. Som domstolen slagit fast, uttrycker artikel 345 FEUF att fördragen är neutrala i förhållande till medlemsstaternas befintliga egendomsordningar men innebär inte att de grundläggande unionsreglerna inte ska tillämpas på dessa (se dom av den 22 oktober 2013, Essent m.fl., C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, punkterna 29 och 36). Vad gäller förevarande fall, innehåller artikel 9.6 i det planerade avtalet, vars innehåll redovisats i punkt 91 ovan, inget åtagande om medlemsstaternas egendomsordningar. Den artikeln syftar enbart till att fastställa gränserna för eventuella beslut om förstatligande eller expropriation genom att garantera investerare att sådana beslut fattas på skäliga villkor och med iakttagande av allmänna principer och grundläggande rättigheter, särskilt icke-diskrimineringsprincipen. Den uttrycker således helt enkelt att även om medlemsstaterna förvisso är fria att utöva sin befogenhet på området rätt till egendom och följaktligen att göra ändringar i sina egna egendomsordningar, måste de likväl iakttä dessa principer och grundläggande rättigheter.
108. Vad gäller artikel 9.7 i det planerade avtalet, innehåller den artikeln inget åtagande för medlemsstaterna avseende deras straffrätt, skatterätt eller sociala trygghet, utan begränsar sig i allt väsentligt till att föreskriva att när lagstiftning på området tillämpas i unionen eller i Singapore på en investerare från den andra parten, ska det ske på ett "rättvist och icke-diskriminerande sätt", såsom preciseras i artikel 9.7.2.
109. Av vad som anförts följer att avsnitt A i kapitel 9 i det planerade avtalet omfattas av den gemensamma handelspolitiken i den utsträckning det rör utländska direktinvesteringar mellan unionen och Republiken Singapore.
110. Detta räcker dock inte för att konstatera att unionen har befogenhet att ensam godkänna detta avsnitt i kapitel 9. Det berör nämligen även andra utländska investeringar än direktinvesteringar. Hur en tillämpning av detta avsnitt på dessa andra investeringar påverkar unionens befogenhet att godkänna den delen av det planerade avtalet prövas i punkterna 226–243 nedan.

Åtagandena avseende skydd för immateriella rättigheter

111. Enligt lydelsen av artikel 207.1 FEUF inkluderar den gemensamma handelspolitiken "handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter".

112. Unionens internationella åtaganden på immaterialrättsområdet ingår bland dessa ”handelsrelaterade aspekter” när de specifikt rör internationell handel, genom att de huvudsakligen syftar till att främja, underlätta eller reglera handeln och direkt och omedelbart påverkar denna (dom av den 18 juli 2013, Daiichi Sankyo och Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, punkterna 49–52, och yttrande 3/15, Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk, av den 14 februari 2017, EU:C:2017:114, punkt 78).
113. Åtagandena på immaterialrättsområdet i det planerade avtalet återfinns i kapitel 11 och kompletterar, såsom framgår av artikel 11.2, parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (bilaga 1 C till avtalet om upprättande av WTO, som ingicks den 15 april 1994 i Marrakech och godkändes genom rådets beslut 94/800/EG av den 22 december 1994 om ingående på gemenskapens vägnar – vad beträffar frågor som omfattas av dess behörighet – av de avtal som är resultatet av de multilaterala förhandlingarna i Uruguayrundan (1986–1994) (EGT L 336, 1994, s. 1; svensk specialutgåva, område 1, volym 38, s. 3)) och andra multilaterala konventioner på immaterialrättsområdet som parterna ingått.
114. På området upphovsrätt och närstående rättigheter erinrar det planerade avtalet i artikel 11.4, med rubriken ”Skydd”, om parternas skyldigheter enligt olika internationella konventioner, däribland Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk, som ingicks i Bern den 9 september 1886 (reviderad i Paris den 24 juli 1971), i dess lydelse enligt ändringen av den 28 september 1979, och Wipos (Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten) fördrag om upphovsrätt, undertecknat i Genève den 20 december 1996, som godkändes på unionens vägnar genom rådets beslut 2000/278/EG av den 16 mars 2000 (EGT L 89, 2000, s. 6). I övrigt innehåller avtalet väsentligen normer om minsta skyddstid för olika verkskategorier (artikel 11.5) och en skyldighet att skydda upphovsmän mot kringgående av tekniska åtgärder som de vidtar för att förhindra otillåtna handlingar (artikel 11.9).
115. På varumärkesområdet stadgar det planerade avtalet i artikel 11.13 att vardera parten ska tillhandahålla en allmänt tillgänglig elektronisk databas över varumärkesansökningar och varumärkesregistreringar. Vardera parten ska garantera att avslag på en ansökan om varumärkesregistrering ska meddelas skriftligen och kunna överklagas. Tredje man ska kunna invända mot registreringsansökningar.
116. Vad gäller geografiska beteckningar, ska vardera parten enligt artikel 11.17.1 upprätta ”system för registrering och skydd av geografiska beteckningar inom sitt territorium för sådana kategorier av viner och spritdrycker samt jordbruksprodukter och livsmedel som den finner lämpligt”. Dessa system ska inbegripa vissa förfaranden, vilka beskrivs i artikel 11.17.2, bland annat för att tredje mans legitima intressen ska kunna beaktas. Artikel 11.17.3 tillägger att vardera partens skyddade geografiska beteckningar ska föras upp i en förteckning hos handelskommittén som upprättas genom det planerade avtalet. De geografiska beteckningarna i den förteckningen ska enligt artikel 11.19 i avtalet skyddas av vardera parten på ett sådant sätt att berörda näringsidkare kan förhindra att tredje man vilseleder allmänheten eller använder beteckningar på något annat sätt som utgör illojal konkurrens.
117. På formgivningområdet ska vardera parten enligt artiklarna 11.24–11.26 i det planerade avtalet i minst tio år från dagen för ansökan skydda självständigt skapade formgivningar som är nya eller nyskapande. Enligt artikel 11.24 ska skyddet inte utsträckas till formgivning som huvudsakligen är av teknisk eller funktionell karaktär eller som strider mot allmän ordning eller mot allmänna moralbegrepp.
118. På patentområdet erinrar det planerade avtalet i artikel 11.29 om parternas skyldigheter enligt vissa internationella rättsakter och innehåller ett åtagande att samarbeta. I artikel 11.31 anges att ”[p]arterna medger att farmaceutiska produkter som skyddas av patent på deras respektive territorier får genomgå ett administrativt förfarande för godkännande innan de släpps ut på deras respektive marknader. Parterna ska tillhandahålla en förlängning av giltighetstiden för rättigheter knutna till

patentskyddet som kompensation till patentinnehavaren för den kortare faktiska giltighetstid som det administrativa förfarandet för godkännande resulterar i. Giltighetstiden för rättigheter knutna till patentskyddet får inte förlängas med mer än fem år.”

119. Artikel 11.33 i det planerade avtalet tillägger att "[n]är en part begär att testdata eller studier rörande en farmaceutisk produkts säkerhet och effektivitet ska lämnas in innan en sådan produkt godkänns för saluföring får parten inte, under en period av minst fem år från dagen för godkännandet i den parten, tillåta tredje parter att saluföra samma produkt eller en liknande produkt på grundval av det godkännande som beviljats den part som lämnat in testdata eller studier, såvida inte den part som lämnat in testdata eller studier har gett sitt samtycke". Artikel 11.34 i avtalet innehåller liknande bestämmelser om skydd av testuppgifter som lämnas in i syfte att erhålla godkännande för att släppa ut en lanbrukskemisk produkt på marknaden.
120. Vad slutligen gäller växtsorter, erinrar artikel 11.35 i det planerade avtalet om parternas skyldigheter enligt en internationell konvention.
121. Alla dessa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter, varumärken, geografiska beteckningar, formgivning, patent, testdata och växtsorter erinrar dels om existerande multilaterala internationella förpliktelser, dels om bilaterala åtaganden. Bestämmelsens huvudsakliga syfte, enligt vad som anges i artikel 11.1.1 b i avtalet, är att tillförsäkra näringsidkare från unionen och Singapore ett "lämpligt" skydd för deras immateriella rättigheter.
122. Ovannämnda bestämmelser i kapitel 11 i det planerade avtalet gör att näringsidkare från unionen och Singapore kan åtnjuta en relativt likartad standard av immaterialrättskydd på den andra partens territorium och bidrar därmed till att de på lika villkor kan delta i den fria handeln med varor och tjänster mellan unionen och Singapore.
123. Detsamma gäller artiklarna 11.36–11.47 i det planerade avtalet, som ålägger vardera parten att föreskriva vissa slags förfaranden och civilprocessuella åtgärder som berörda personer kan tillgripa för att skydda sina immateriella rättigheter. Dessa bestämmelser säkerställer en relativt likartad nivå på det domstolsskydd som immaterialrättsinnehavare har i unionen respektive Singapore.
124. Detsamma gäller artiklarna 11.48–11.50 i avtalet, som ålägger vardera parten att införa metoder för tullmyndigheterna att identifiera förfalskade och piratkopierade varor och ge immaterialrättsinnehavarna möjlighet att, vid misstanke om varumärkesförfalskning eller piratkopiering, få frisläppandet av dessa varor uppskjutet. Dessa bestämmelser säkerställer att relativt likartade verktyg finns tillgängliga för att skydda immaterialrättsinnehavare mot att förfalskade och piratkopierade varor släpps ut på marknaden i unionen respektive Singapore.
125. Av det ovanstående följer att kapitel 11 i det planerade avtalet, precis såsom nämns i artikel 11.1, syftar till att "underlätta produktion och kommersialisering av innovativa och kreativa produkter och tillhandahållandet av tjänster mellan parterna" och att "öka nyttan av handel och investeringar".
126. Det framgår vidare av dessa omständigheter att det kapitlet på intet sätt ingår i harmoniseringen av unionsmedlemsstaternas lagstiftningar, utan syftar till att reglera en liberalisering av handeln mellan unionen och Singapore.
127. Vad slutligen gäller den centrala ställning, som generaladvokaten erinrat om i punkt 436 i sitt förslag till yttrande, som skyddet för immateriella rättigheter intar i utbytet av varor och tjänster i allmänhet och i kampen mot illegal handel i synnerhet, torde kapitel 11 i det planerade avtalet direkt och omedelbart påverka handeln mellan unionen och Singapore.

128. Av detta följer att utifrån de kriterier som domstolen erinrar om i punkterna 36 och 112 ovan, avser kapitel 11 i det planerade avtalet "handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter" i den mening som avses i artikel 207.1 FEUF.
129. Vissa av de medlemsstater som yttrat sig till domstolen har hävdad att kapitel 11 i det planerade avtalet även täcker icke-handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter, eftersom artikel 11.4 beträffande upphovsrätt och närstående rättigheter hänvisar till multilaterala konventioner som innehåller en bestämmelse om ideell rätt. Hänvisningen i det planerade avtalet till dessa konventioner räcker dock inte – vad gäller att fastställa arten av unionens befogenhet att ingå det planerade avtalet – för att slå fast att den materiella utgör en integrerad del av detta avtal, vilket inte nämner ideella rättigheter.
130. Av vad som anförts följer att det huvudsakliga syftet med kapitel 11 i det planerade avtalet är att underlätta och reglera handeln mellan unionen och Singapore och att bestämmelserna där är ägnade att direkt och omedelbart påverka denna handel, i den mening som avses i den rättspraxis som det erinras om i punkterna 36 och 112 ovan. Det kapitlet omfattas därför helt av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.

Åtagandena avseende konkurrensfrågor

131. Enligt lydelsen av artikel 12.1.1 i det planerade avtalet erkänner parterna "vikten av fri och icke snedvriden konkurrens i sina handelsförbindelser" och att "konkurrensbegränsande affärsmetoder eller konkurrensbegränsande transaktioner kan störa marknaderna och undergräva fördelarna med handelsliberaliseringen".
132. Artikel 12.1.2 i avtalet ålägger därför vardera parten att ha en lagstiftning som gör att parterna effektivt kan bekämpa avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen, missbruk av en dominerande ställning samt koncentrationer mellan företag som resulterar i en betydande minskning av konkurrensen eller som väsentligen hindrar en effektiv konkurrens, i den utsträckning dessa avtal, beslut, förfaranden, missbruk och koncentrationer påverkar handeln mellan unionen och Singapore.
133. I artikel 12.2 i avtalet tilläggs att vardera parten åtar sig att ha myndigheter som ansvarar för att effektivt genomföra den lagstiftning som avses i artikel 12.1.2, och att tillämpa den på ett öppet och icke-diskriminerande sätt under iakttagande av principerna om rättvisa förfaranden och rätten till försvar.
134. Dessa bestämmelser i det planerade avtalet ingår tveklöst i liberaliseringen av handeln mellan unionen och Singapore. De rör nämligen specifikt bekämpande av konkurrensbegränsande verksamhet och företagskoncentrationer som har till syfte eller resultat att hindra att handeln mellan unionen och detta tredjeland äger rum under sunda konkurrensförhållanden.
135. Dessa bestämmelser ingår följaktligen i den gemensamma handelspolitiken. De avser inte den inre marknaden. Att det planerade avtalet på intet sätt rör harmonisering av unionsmedlemsstaternas lagstiftning eller handeln medlemsstaterna emellan framgår också av artikel 12.2 första meningen, enligt vilken "[v]arje part ska behålla sin självständighet när det gäller att utforma och genomföra sin lagstiftning" och av preciseringen i artikel 12.1, som stadgar att kapitel 12 i avtalet bara gäller avtal, beslut, förfaranden, missbruk och koncentrationer i den mån de påverkar handeln mellan unionen och Singapore.

136. Artiklarna 12.3 och 12.4 i avtalet har även de en specifik koppling till handeln mellan unionen och Singapore. De bestämmelserna stadgar i huvudsak att varje offentligt företag, varje företag med särskilda eller exklusiva rättigheter och varje statligt monopol ska ge varor och tjänsteleverantörer från den andra parten en icke-diskriminerande behandling.
137. Kapitel 12 i det planerade avtalet innehåller också bestämmelser om subventioner. De erinrar om parternas skyldigheter enligt avtalet vad gäller subventioner och utjämningsåtgärder, som ingår i bilaga 1 A till WTO-avtalet, fastställer vilka subventioner med koppling till handeln med varor och tjänster mellan unionen och Singapore som är förbjudna och ålägger parterna att göra sitt yttersta för att avhjälpa eller avlägsna effekterna av icke förbjudna subventioner på handeln med den andra parten.
138. Kapitlen uppfyller följaktligen de kriterier som det erinras om i punkt 36 ovan och omfattas av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.

Åtagandena avseende hållbar utveckling

139. Som framgår av punkt 5 ovan, gavs bemyndigandet att inleda förhandlingar med Republiken Singapore i avsikt att ingå ett frihandelsavtal den 22 december 2009.
140. Dessa förhandlingar har, som parlamentet understrukit i sitt yttrande till domstolen, syftat till att nå ett frihandelsavtal av den ”nya generationen”, det vill säga ett handelsavtal som utöver traditionella bestämmelser i sådana avtal, såsom att begränsa tullar och icke-tariffära hinder för handel med varor och tjänster, även innehåller bestämmelser om andra aspekter som är relevanta, eller rentav nödvändiga, för denna handel.
141. EU- och EUF-fördragen trädde i kraft den 1 december 2009. Vad gäller den gemensamma handelspolitiken skiljer sig EUF-fördraget väsentligt från EG-fördraget, som gällde tidigare, på så sätt att det inkluderar nya aspekter av dagens internationella handel i den politiken. Utvidgningen av den gemensamma handelspolitikens område genom EUF-fördraget utgör en betydande utveckling av unionens primärrätt (se dom av den 18 juli 2013, Daiichi Sankyo och Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, punkterna 46 och 48).
142. Den utvecklingen kännetecknas bland annat av regeln i artikel 207.1 andra meningen FEUF om att ”[d]en gemensamma handelspolitiken ska föras inom ramen för principerna och målen för unionens yttre åtgärder”. De principerna och målen preciseras i artikel 21.1 och 21.2 FEU och rör bland annat, såsom anges i artikel 21.2 f FEU, hållbar utveckling genom bevarande och förbättrande av miljön och en hållbar förvaltning av jordens naturresurser.
143. Skyldigheten för unionen att integrera de målen och principerna i sin gemensamma handelspolitik framgår av artikel 207.1 andra meningen FEUF jämförd med artikel 21.3 FEU och artikel 205 FEUF.
144. Enligt lydelsen av artikel 21.3 FEU ska unionen ”eftersträva de mål som anges i punkterna 1 och 2 när den utarbetar och genomför yttre åtgärder på de olika områden som omfattas av denna avdelning och av femte delen i [EUF-]fördraget ...”. Den femte delen i EUF-fördraget innefattar bland annat den gemensamma handelspolitiken.
145. Artikel 205 FEUF uttrycker samma skyldighet, genom att stadga att ”[u]nionens åtgärder i internationella sammanhang ... enligt [femte delen i EUF-fördraget ska] utgå från principerna i, eftersträva målen i och genomföras i enlighet med de allmänna bestämmelserna i avdelning V kapitel 1 i [EU-fördraget]”. Avdelning V kapitel 1 i EU-fördraget innehåller bland annat artikel 21 FEU.

146. Vidare ska artiklarna 9 och 11 FEUF beaktas, vilka stadgar att unionen "[v]id fastställandet och genomförandet av sin politik och verksamhet ska ... beakta de krav som är förknippade med ... garantier för ett fullgott socialt skydd" och att "[m]iljöskyddskraven ska integreras i utformningen och genomförandet av unionens politik och verksamhet, särskilt i syfte att främja en hållbar utveckling" (se, analogt, dom av den 21 december 2016, AGET Iraklis, C-201/15, EU:C:2016:972, punkt 78). Vidare ska unionen enligt artikel 3.5 FEU i sina förbindelser med den övriga världen bidra till "fri och rättvis handel".
147. Av detta följer att målet hållbar utveckling numera är en integrerad del av den gemensamma handelspolitiken.
148. I förevarande fall förklarar sig parterna i ingressen till det planerade avtalet vara "fast beslutna att stärka sina ekonomiska, handels- och investeringsrelaterade förbindelser i överensstämmelse med målet om en hållbar utveckling, i dess ekonomiska, sociala och miljörelaterade dimensioner". Med det perspektivet anges i kapitel 13 i avtalet, närmare bestämt i artiklarna 13.1 och 13.2, att en hållbar utveckling, där socialt skydd för arbetstagare och miljöskydd är avhängiga av varandra och utgör ömsesidigt förstärkande delar, ingår bland målen för handelsförbindelserna mellan unionen och Singapore.
149. Vad gäller det sociala skyddet för arbetstagare innehåller artiklarna 13.3–13.5 i det planerade avtalet – utöver parternas olika åtaganden att samarbeta, utbyta information och beakta vetenskaplig information – en skyldighet för vardera parten att på ett effektivt sätt tillämpa principerna för de grundläggande rättigheterna i arbetslivet. De principerna räknas upp i artikel 13.3.3 och innefattar, i enlighet med de instrument som antagits inom ramen för Internationella arbetsorganisationen (ILO), "föreningsfrihet och erkännande av rätten till kollektiva förhandlingar", "avskaffande av alla former av tvångsarbete eller obligatoriskt arbete", "faktiskt avskaffande av barnarbete" och "avskaffande av diskriminering i fråga om anställning och förvärvsarbete". De principerna motsvarar dem i ILO:s förklaring om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet och uppföljningen av denna, som antogs den 18 juni 1998 i Genève (Schweiz) (bilagan reviderad den 15 juni 2010), och är, som betonas i tredje skälet i ingressen till förklaringen, förbundna med målet hållbar utveckling.
150. Vad gäller miljöskydd innehåller artiklarna 13.6–13.10 i det planerade avtalet, utöver parternas olika åtaganden att samarbeta, utbyta information och beakta vetenskaplig information, en skyldighet för dem att på ett effektivt sätt genomföra de multilaterala miljöavtal i vilka de är parter (artikel 13.6.2), motverka handeln med olagligt avverkat timmer och trävaror (artikel 13.7 b), följa ett hållbart utnyttjande av fiskbestånden såsom dessa definieras i de internationella instrument som ratificerats av parterna (artikel 13.8 a), bekämpa olagligt, orapporterat och oreglerat fiske (artikel 13.8 b) och anta effektiva övervaknings- och kontrollåtgärder för att se till att bevarandeåtgärder efterlevs (artikel 13.8 c).
151. Artikel 13.6.4 i avtalet preciserar att parterna inte får tillämpa åtgärder som antagits eller bibehållits för att genomföra ett multilateralt miljöavtal på ett sätt som skulle innebära ett medel för godtycklig eller ooberättigad diskriminering mellan parterna eller en förtäckt begränsning av handeln.
152. Genom de ovannämnda bestämmelserna i kapitel 13 i det planerade avtalet åtar sig unionen och Republiken Singapore i huvudsak att säkerställa att handeln dem emellan äger rum under iakttagande av de skyldigheter som följer av de internationella konventioner om socialt skydd för arbetstagare och om miljöskydd i vilka de är parter.
153. Det konstaterandet påverkas inte av att de internationella åtaganden som kapitel 13 i det planerade avtalet erinrar om, bland annat de som redovisas i punkterna 149 och 150 ovan, omfattar inte bara handeln mellan unionen och Singapore utan även all verksamhet inom de berörda sektorerna. Sett till svårigheten att, vad gäller iakttagandet av dessa åtaganden, skilja mellan varor och tjänster som är

föremål för handel mellan unionen och detta tredjeland och dem som inte är det, motiverar behovet av att på ett effektivt sätt säkerställa att åtagandena iakttas vid denna handel att de omfattar all verksamhet inom de berörda sektorerna.

154. Räckvidden för de skyldigheter som följer av de internationella konventioner som det planerade avtalet hänvisar till omfattas också av de mekanismer för tolkning, medling och tvistlösning som gäller de konventionerna. Det planerade avtalet skyddar tillämpningen av de externa mekanismerna genom att i artikel 13.16 ange att dess egna mekanismer för tvistlösning och medling i kapitlen 15 och 16 inte gäller kapitel 13.
155. Av detta följer att kapitel 13 i avtalet varken rör räckvidden av de internationella konventioner som kapitlet hänvisar till eller unionens eller medlemsstaternas befogenheter avseende de konventionerna. Däremot har det en specifik koppling till handeln mellan unionen och Singapore.
156. Kapitel 13 reglerar den handeln genom säkerställa att den sker under iakttagande av nämnda konventioner och att ingen åtgärd som vidtas i enlighet med dessa tillämpas på ett sätt som innebär en godtycklig eller oberättigad diskriminering eller en förtäckt begränsning av denna handel.
157. Detta kapitel är också ägnat att direkt och omedelbart påverka denna handel.
158. En sådan påverkan är för det första följden av parternas åtaganden i artikel 13.1.3 i det planerade avtalet dels att inte främja handel genom att sänka skyddsnivåerna på det sociala området och miljöområdet inom sina respektive territorier under den standard som slagits fast genom internationella åtaganden, dels att inte genomföra dessa standarder på ett protektionistiskt sätt.
159. För det andra är bestämmelserna i kapitel 13 i det planerade avtalet ägnade att direkt och omedelbart påverka handeln mellan unionen och Singapore, eftersom de begränsar risken för alltför stora skillnader i kostnader för tillverkning av varor och tillhandahållande av tjänster i unionen å ena sidan och i Singapore å andra sidan och därmed bidrar till att näringsidkare i unionen och i detta tredjeland kan delta i frihandeln på lika villkor.
160. För det tredje, vad särskilt gäller de åtaganden som syftar till att bekämpa handeln med olagligt avverkat timmer och trävaror och olagligt, orapporterat och oreglerat fiske, som avses i punkt 150 ovan, åtar sig parterna i det planerade avtalet att genomföra eller främja system för dokumentation, kontroll och certifiering. Sådana system kan direkt påverka handeln med de berörda produkterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 december 2002, kommissionen/rådet, C-281/01, EU:C:2002:761, punkt 40).
161. Vad slutligen gäller den specifika kopplingen mellan bestämmelserna i kapitel 13 i det planerade avtalet och handeln mellan unionen och Singapore, beror denna även på att den andra parten, vid ett åsidosättande av bestämmelserna om socialt skydd för arbetstagare och om miljöskydd i det kapitlet, får avbryta eller skjuta upp liberaliseringen av handeln enligt övriga bestämmelser i avtalet, i enlighet med den sedvaneregeln i internationell rätt som kodifierats i artikel 60.1 i konventionen om traktaträtten, undertecknad i Wien den 23 maj 1969 (United Nations Treaty Series, vol. 1155, s. 331, nedan kallad Wienkonventionen), som gäller i förbindelserna mellan unionen och tredjeländer (se, beträffande tillämpligheten av sedvaneregler som kodifierats i denna konvention på unionens yttre förbindelser, dom av den 25 februari 2010, Brita, C-386/08, EU:C:2010:91, punkterna 41 och 42, och dom av den 21 december 2016, rådet/Front Polisario, C-104/16 P, EU:C:2016:973, punkterna 100, 107, 110 och 113).
162. Domstolen konstaterar att kapitel 13 har en central roll i det planerade avtalet.

163. Det vore för övrigt inkonsekvent att anse att bestämmelser som liberaliserar handeln mellan unionen och ett tredjeland omfattas av den gemensamma handelspolitiken men att de bestämmelser som ska säkerställa att denna liberalisering sker med hänsyn till en hållbar utveckling inte hör till denna politik. Handel i överensstämmelse med målet att uppnå hållbar utveckling är, såsom påpekats i punkt 147 ovan, nämligen en integrerad del av den gemensamma handelspolitiken.
164. Unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF kan förvisso inte utövas för att reglera skyddsnivåer på det sociala området och miljöområdet inom parternas respektive territorier. Antagandet av sådana bestämmelser omfattas av befogenhetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna i bland annat artiklarna 3.1 d, 3.2 och 4.2 b och e FEUF. Artikel 3.1 e FEUF har inte företräde framför dessa övriga bestämmelser i EUF-fördraget. Vidare stadgar artikel 207.6 FEUF att "[u]tövandet av de befogenheter som tilldelas ... inom den gemensamma handelspolitiken [inte ska] påverka fördelningen av befogenheterna mellan unionen och medlemsstaterna ...".
165. I förevarande fall framgår det dock av artikel 13.1.4 i det planerade avtalet att det "inte är [parternas] avsikt att harmonisera [sina] arbetsmarknads- eller miljönormer". I artikel 13.2.1 i avtalet erkänns varje parts rätt att fastställa sin egen miljöskydds- och arbetarskyddsnivå och att anta eller ändra sina relevanta lagar och sin politik, i överensstämmelse med deras internationella åtaganden på dessa områden.
166. Av vad som anförts följer att kapitel 13 i det planerade avtalet inte har till syfte att reglera nivåerna för socialt skydd och miljöskydd inom parternas respektive territorier, utan att reglera handeln mellan unionen och Singapore genom att villkora liberaliseringen av denna med att parterna iakttar sina internationella skyldigheter rörande socialt skydd för arbetstagare och miljöskydd.
167. Mot denna bakgrund konstaterar domstolen att kapitel 13 i det planerade avtalet, i enlighet med de kriterier som det erinras om i punkt 36 ovan, omfattas av den gemensamma handelspolitiken och därmed av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF.

Befogenhet enligt artikel 3.2 FEUF

Åtagandena avseende tjänster på transportområdet

168. Av de skäl som redovisas i punkterna 56–68 ovan, omfattar den gemensamma handelspolitiken inte åtagandena i kapitel 8 i det planerade avtalet i den mån de rör internationell sjötransport, järnvägstransport, vägtransport eller transport på inre vattenvägar eller tjänster med nära anknytning till dessa transporttjänster. I stället måste de godkännas i enlighet med befogenhetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna på den gemensamma transportpolitikens område.
169. Den gemensamma transportpolitiken regleras i avdelning VI i tredje delen av EUF-fördraget, som består av artiklarna 90–100 FEUF. Artikel 100.1 FEUF stadgar att bestämmelserna i denna avdelning ska gälla transporter på järnväg, landsväg och inre vattenvägar. Artikel 100.2 FEUF ger unionslagstiftaren befogenhet att fastställa lämpliga bestämmelser för sjöfart och luftfart. Enligt artikel 91.1 FEUF ska unionslagstiftaren inom ramen för den gemensamma transportpolitiken fastställa "gemensamma regler".
170. I punkt 17 i dom av den 31 mars 1971, kommissionen/rådet (AETR) (22/70, EU:C:1971:32), fann domstolen att när unionen har antagit gemensamma regler – oavsett form – ska medlemsstaterna inte längre anses ha rätt att vare sig individuellt eller ens gemensamt ingå avtal med tredjeland om förpliktelser som kan inverka på dessa bestämmelser (se även, bland annat, dom av den 5 november 2002, kommissionen/Danmark, C-467/98, EU:C:2002:625, punkterna 77–80).

171. I linje med denna rättspraxis ger artikel 216 FEUF unionen befogenhet att ingå, bland annat, internationella avtal som "kan komma att inverka på gemensamma regler eller räckvidden för dessa".
172. Enligt artikel 3.2 FEUF är unionens befogenhet att ingå sådana avtal exklusiv.
173. Kommissionen anser att åtagandena i kapitel 8 i det planerade avtalet, vilka rör transportområdet, kan påverka gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa. Parlamentet delar den uppfattningen, till skillnad från rådet och de medlemsstater som yttrat sig till domstolen.
174. Domstolen ska pröva den frågan avseende samtliga de transportmedel som nämns i de förteckningar över åtaganden som bifogas kapitel 8 i det planerade avtalet. Med tanke på den särskilda uppmärksamhet som avtalet ger sjötransport, ska det behandlas först.

— Sjötransport

175. Kapitel 8 undantar – i artiklarna 8.3 och 8.9, punkt 11.A i tilläggen 8-A-1 och 8-B-1 och punkt 16.A i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 i bilagorna till detta kapitel – nationellt sjöfartscabotage från sitt tillämpningsområde. Däremot innehåller det ett underavsnitt om internationella sjötransporttjänster. Det underavsnittet består av artikel 8.56, som har följande lydelse:

"1. I detta underavsnitt anges principerna för liberalisering av internationella sjötransporttjänster i enlighet med avsnitten B (Gränsöverskridande tillhandahållande av tjänster), C (Etablering) och D (Tillfällig närvaro av fysiska personer för affärsändamål).

2. I detta underavsnitt avses med

internationell sjötransport: transporter från dörr till dörr och kombinerade godstransporter, dvs. godstransporter med fler än ett transportsätt som omfattas av ett enda transportdokument, i vilka ett av transportsätten är sjötransport, och för detta ändamål rätten att direkt teckna avtal med tillhandahållare av andra transportsätt.

3. När det gäller internationell sjötransport är parterna överens om att säkerställa en effektiv tillämpning av principerna om oinskränkt tillgång till laster på kommersiella grunder, frihet att tillhandahålla internationella sjötransporttjänster, samt nationell behandling inom ramen för tillhandahållandet av sådana tjänster.

Med hänsyn till den liberalisering som parterna redan uppnått när det gäller internationell sjötransport ska följande gälla:

- a) Parterna ska på affärsmässig och icke-diskriminerande grund effektivt tillämpa principen om oinskränkt tillträde till den internationella sjötransportmarknaden och sjötransporthandeln.
- b) Varje part ska medge fartyg som seglar under den andra partens flagg eller som drivs av tjänsteleverantörer från den andra parten en behandling som inte är mindre förmånlig än den som medges de egna fartygen, eller fartyg från tredjeländer, beroende på vilken behandling som är förmånligast, vad gäller bland annat tillträde till hamnar, användning av hamnarnas infrastruktur och andra sjöfartstjänster samt därmed tillhörande avgifter och pålagor, tullfaciliteter och tillgång till kajplatser och möjligheter till lastning och lossning.

4. Vid tillämpningen av dessa principer ska parterna

- a) avstå från att införa bestämmelser om lastdelning i framtida avtal om internationella sjötransporter med tredjeländer, inbegripet tank- och torrlastsjöfart samt linjetrafik, och inom rimlig tid avskaffa sådana lastdelningsbestämmelser som finns i tidigare bilaterala avtal, och

b) vid detta avtals ikraftträdande avskaffa och avstå från att införa ensidiga åtgärder, administrativa eller tekniska hinder och andra hinder som skulle kunna utgöra en förtäckt begränsning eller ha diskriminerande verkan på det fria tillhandahållandet av internationella sjötransporttjänster.

5. Varje part ska tillåta leverantörer av internationella sjötransporttjänster från den andra parten att vara etablerade på dess territorium på etablerings- och driftsvillkor i enlighet med de villkor som anges i dess förteckning över särskilda åtaganden.

6. Parterna ska på rimliga och icke-diskriminerande villkor ge leverantörer av internationella sjötransporttjänster från den andra parten tillgång till följande hamntjänster:

- a) lotsning,
- b) bogsering,
- c) proviantering,
- d) påfyllning av bränsle och vatten,
- e) sophämtning och hämtning av ballastavfall,
- f) hamnkaptenens tjänster,
- g) navigationshjälpmedel, och
- h) landbaserade operativa tjänster som är nödvändiga för sjöfart, däribland kommunikationer, vatten- och elförsörjning, reparationsmöjligheter för nödsituationer samt ankrings-, kajplats- och förtöjningstjänster.”

176. Artikel 8.56 ska läsas jämförd med de särskilda åtagandena som är bilagda kapitel 8 i det planerade avtalet. Artiklarna 8.7 och 8.12 i avtalet stadgar att ”[d]e sektorer som en part liberaliserar ... samt de begränsningar ... som genom förbehåll gäller ... anges i dess förteckning över särskilda åtaganden”.

177. Det framgår av punkt 11.A i tilläggen 8-A-1 och 8-B-1 till bilagorna till det kapitlet att unionen och Republiken Singapore inte har begränsat de åtaganden som avses i artikel 8.56 vad gäller gränsöverskridande tillhandahållande av internationella sjötransporttjänster (metoderna 1 och 2).

178. Vad däremot gäller tillhandahållande av internationella sjötransporttjänster genom närvaro av fysiska personer (metod 4), upprätthåller det planerade avtalet status quo i förbindelserna mellan unionen och Republiken Singapore. Att parterna inte åtar sig att liberalisera metod 4 för att tillhandahålla tjänster framgår av punkt 16.A i tillägg 8-A-3 till bilagorna till kapitel 8 i avtalet, enligt vilken nationalitetskrav får upprätthållas inom unionen, och av punkt 11.A i tillägg 8-B-1 till samma bilagor, enligt vilken Republiken Singapore inte är skyldig att liberalisera tillhandahållande av sådana tjänster enligt nämnda metod.

179. Vad gäller tillhandahållande av internationella sjötransporttjänster genom kommersiell etablering på den andra partens territorium (metod 3), begränsas åtagandet i artikel 8.56.5 i det planerade avtalet – om att varje part ska tillåta leverantörer av internationella sjötransporttjänster från den andra parten att vara etablerade på dess territorium – av punkt 16.A i tillägg 8-A-2 och punkt 11.A i tillägg 8-B-1 i bilagorna till kapitel 8 i det planerade avtalet, som inskränker möjligheten för leverantörer från den andra parten att etablera sig i syfte att driva fartyg som seglar under etableringsstatens flagg.

180. Bedömningen av om dessa åtaganden avseende tjänster som tillhandahålls enligt metoderna 1 och 2 och de (begränsade) åtagandena avseende tjänster som tillhandahålls enligt metod 3 ”kan påverka gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa” i den mening som avses i artikel 3.2 FEUF bör göras utifrån domstolens fasta praxis enligt vilken det föreligger en sådan risk när åtagandena omfattas av tillämpningsområdet för dessa regler (se, bland annat, dom av den 4 september 2014, kommissionen/rådet, C-114/12, EU:C:2014:2151, punkt 68, yttrande 1/13, Tredjelands anslutning till Haagkonventionen, av den 14 oktober 2014, EU:C:2014:2303, punkt 71, dom av den 26 november 2014, Green Network, C-66/13, EU:C:2014:2399, punkt 29, och yttrande 3/15, Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk, av den 14 februari 2017, EU:C:2017:114, punkt 105).
181. Konstaterandet att det föreligger en sådan risk betyder inte att de internationella åtagandena och unionslagstiftningen måste täcka exakt samma område. Räckvidden av de gemensamma unionsreglerna kan påverkas eller ändras av dessa åtaganden även när åtagandena faller inom ett område som till stor del täcks av de reglerna (se yttrande 1/03, Ny Luganokonvention, av den 7 februari 2006, EU:C:2006:81, punkt 126, dom av den 4 september 2014, kommissionen/rådet, C-114/12, EU:C:2014:2151, punkterna 69 och 70, yttrande 1/13, Tredjelands anslutning till Haagkonventionen, av den 14 oktober 2014, EU:C:2014:2303, punkterna 72 och 73, och yttrande 3/15, Marrakechfördraget om att underlätta tillgången till publicerade verk, av den 14 februari 2017, EU:C:2017:114, punkterna 106 och 107).
182. I förevarande fall omfattas det område som ovannämnda åtaganden i det planerade avtalet avser till stor del av de gemensamma reglerna i förordning nr 4055/86, som reglerar tillämpningen av principen om frihet att tillhandahålla sjötransporttjänster mellan medlemsstater och mellan medlemsstater och tredjeländer.
183. Den förordningen ger två personkategorier, vilka definieras i artikel 1, frihet att tillhandahålla internationella sjötransporttjänster, nämligen dels medborgare i medlemsstater med hemvist i en annan medlemsstat än den person för vilken sjötransporten utförs, dels medborgare i medlemsstaterna etablerade i tredjeland samt rederier etablerade i tredjeland och kontrollerade av medborgare i en medlemsstat.
184. Unionslagstiftaren har också – via formuleringen ”om deras fartyg är registrerade i denna medlemsstat enligt dess lagstiftning” i artikel 1.2 i förordning nr 4055/86 – uppställt ett anknytningskrav genom att föreskriva att medborgare i en medlemsstat som bedriver verksamhet från ett verksamhetsställe i ett tredjeland inte omfattas av friheten att tillhandahålla tjänster om deras fartyg inte är flaggade i den aktuella medlemsstaten (se dom av den 8 juli 2014, Fonnship och Svenska Transportarbetareförbundet, C-83/13, EU:C:2014:2053, punkt 34).
185. Avgränsat på detta sätt utsträcker förordning nr 4055/86 friheten att tillhandahålla tjänster till att gälla även internationella sjötransporttjänster.
186. Vidare preciserar artikel 1.3 i förordningen att ”[f]öreskrifterna i artiklarna [51–54 FEUF] skall tillämpas på de frågor som denna förordning omfattar”.
187. Artikel 6.1 och 6.2 i förordningen tillägger följande:
- ”1. Om medborgare eller rederier i en medlemsstat ... befinner sig i eller hotas av en situation där de inte har någon faktisk möjlighet att bedriva transport till eller från ett visst tredje land, skall den berörda medlemsstaten snarast möjligt informera övriga medlemsstater samt kommissionen.
2. Beslut om nödvändiga åtgärder skall fattas av rådet på förslag av kommissionen ... [S]ådana åtgärder [kan] inbegripa att förhandla och överenskomma om lastdelning.”

188. Tillhandahållande av sjötransporttjänster mellan unionen och Singapore omfattas av de gemensamma reglerna i förordning nr 4055/86. De får bland annat till följd att ge leverantörer av dessa tjänster etablerade i en medlemsstat samt medborgare i en medlemsstat som kontrollerar ett rederi i Singapore och tillhandahåller sådana tjänster genom fartyg som seglar under en medlemsstats flagg i princip fritt tillträde till trafiken till och från detta tredjeland. Leverantörer av sjötransporttjänster mellan unionen och detta tredjeland vilka inte uppfyller dessa anknytningskrav har däremot inte något sådant tillträde.
189. Åtagandena i det planerade avtalet påverkar, eller rentav avsevärt förändrar, räckvidden av de gemensamma reglerna i förordning nr 4055/86 vad gäller sjötransporttjänster mellan unionen och Singapore.
190. Det följer av artikel 8.56.3 i avtalet att leverantörer av sjötransporttjänster hemmahörande i unionen liksom medborgare i en medlemsstat som kontrollerar ett rederi etablerat i Singapore kommer att ha tillträde till trafiken till och från det tredjelandet, detta utan att det krävs av dem att deras fartyg seglar under en unionsmedlemsstats flagg. De reglerna skiljer sig avsevärt från dem i förordning nr 4055/86.
191. Även artikel 6 i den förordningen påverkas av det planerade avtalet. Fastän det följer av denna bestämmelse att rådet kan bemyndiga förhandling och överenskommelse om lastdelning när en medborgare eller ett rederi från en medlemsstat har svårigheter med tillträde till och från ett tredjeland, föreskriver artikel 8.56.4 i det planerade avtalet ett gradvist avskaffande av sådana åtgärder.
192. Åtaganden i det planerade avtalet om sjötransporttjänster mellan unionen och Singapore kan följaktligen påverka eller rentav ändra de gemensamma reglerna i förordning nr 4055/86, som gäller tillhandahållande av sådana tjänster.
193. Unionens befogenhet att godkänna dessa åtaganden är följaktligen exklusiv enligt artikel 3.2 FEUF.
194. Detsamma gäller med nödvändighet de åtaganden som syftar till att kombinera tillträde till dessa transporttjänster med fritt tillträde till nära anknutna bitjänster, vilka räknas upp i artikel 8.56.6 i det planerade avtalet och i punkt 12 i tillägg 8-A-1, punkt 17 i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 och i punkt 11 i tillägg 8-B-1 till bilagorna till kapitel 8 i avtalet.

– Järnvägstransport

195. Det framgår av principerna i kapitel 8 i det planerade avtalet, som återges i punkt 51 ovan, jämförda med punkt 11.C i tillägg 8-A-1, punkt 16.C i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 och punkt 11.B i tillägg 8-B-1 till bilagorna till det kapitlet, att detta kapitel liberaliserar järnvägstransporttjänster mellan unionen och Singapore som tillhandahålls enligt metoderna 2 och 3.
196. Unionen åtar sig följaktligen att inom denna tjänstesektor ge singaporienska leverantörer tillträde till unionens järnvägsnät och järnvägsdrift och möjlighet att etablera sig där, på villkor som inte är mindre gynnsamma än de för leverantörer hemmahörande i unionen. Republiken Singapore gör motsvarande åtagande i förhållande till leverantörer hemmahörande i unionen vad gäller tillträde till järnvägsnät och järnvägsdrift i Singapore.
197. Dessa åtaganden av unionen hör till ett område som till stor del täcks av gemensamma unionsregler.
198. De icke mindre gynnsamma villkoren för de singaporienska leverantörerna enligt dessa åtaganden, när det gäller tillträde till järnvägsnät och järnvägsdrift i unionen och möjlighet att etablera sig där, motsvarar den materia som regleras i bestämmelserna om ett gemensamt europeiskt järnvägsområde, i direktiv 2012/34.

199. Det direktivet, som antogs med stöd av artikel 91 FEUF, anger i skäl 7 att "[p]rincipen om frihet att tillhandahålla tjänster bör tillämpas på järnvägssektorn, varvid hänsyn måste tas till denna sektors särskilda kännetecken". Det framgår av artikel 1 i direktivet att detta direktiv "gäller användning av järnvägsinfrastruktur för ... järnvägstrafik" och att det bland annat fastställer "de regler som ska tillämpas på förvaltningen av järnvägsinfrastrukturen och på järnvägstransporter utförda av järnvägsföretag som är etablerade eller kommer att etableras i en medlemsstat" och "de kriterier som ska tillämpas när en medlemsstat utfärdar, förnyar eller ändrar tillstånd som är avsedda för järnvägsföretag som är eller kommer att vara etablerade inom unionen".
200. Så snart det planerade avtalet träder i kraft kommer järnvägstransporttjänster som singaporienska leverantörer tillhandahåller inom unionen att, i enlighet med åtagandena enligt avtalet, omfattas av regler om tillträde och etablering som täcker samma omständigheter som regelverket i direktiv 2012/34 och som inte får vara mindre gynnsamt än detta.
201. Som domstolen slagit fast, ska ett avtal mellan unionen och ett tredjeland, som föreskriver att bestämmelser som i hög grad överlappar unionens gemensamma regler för gemenskapsinterna situationer tillämpas på de internationella förbindelser som avtalet avser, anses kunna påverka eller ändra räckvidden för dessa gemensamma regler. Även om de inte är oförenliga med de gemensamma reglerna, kan deras innebörd, räckvidd och verkan påverkas (se, bland annat, yttrande 1/03, Ny Luganokonvention, av den 7 februari 2006, EU:C:2006:81, punkterna 143 och 151–153, yttrande 1/13, Tredjelands anslutning till Haagkonventionen, av den 14 oktober 2014, EU:C:2014:2303, punkterna 84–90, och dom av den 26 november 2014, Green Network, C-66/13, EU:C:2014:2399, punkterna 48 och 49).
202. Eftersom åtagandena i det planerade avtalet avseende järnvägstransporttjänster hör till ett område som till stor del redan täcks av unionens gemensamma regler och räckvidden för dessa kan påverkas eller ändras genom åtagandena, är unionens befogenhet att godkänna dessa åtaganden exklusiv, i enlighet med artikel 3.2 FEUF.
203. Detsamma gäller med nödvändighet de åtaganden som syftar till att kombinera tillträde till dessa transporttjänster med fritt tillträde till nära anknutna bitjänster, vilka räknas upp i punkt 12 i tillägg 8-A-1, punkt 17 i tillägg 8-A-2 och i punkt 11 i tillägg 8-B-1 till bilagorna till kapitel 8 i det planerade avtalet.

– Vägtransport

204. Det framgår av principerna i kapitel 8 i det planerade avtalet, som sammanfattas i punkt 51 ovan, jämförda med punkt 11.D i tillägg 8-A-1, punkt 16.D i tilläggen 8-A-2 och 8-A-3 och punkt 11.C i tillägg 8-B-1 till bilagorna till det kapitlet att detta kapitel utan begränsningar liberaliserar vägtransporttjänster i unionen och i Singapore som tillhandahålls enligt metod 2 och i viss utsträckning sådana som tillhandahålls enligt metoderna 3 och 4.
205. Unionen åtar sig följaktligen att låta singaporienska leverantörer bedriva passagerartransport och godstransport på väg enligt villkor som inte är mindre gynnsamma än de för leverantörer hemmahörande i unionen. Republiken Singapore gör ett liknande åtagande vad gäller leverantörer från unionen.
206. Dessa åtaganden av unionen hör till ett område som till stor del täcks av gemensamma unionsregler.
207. De icke mindre gynnsamma villkoren för de singaporienska leverantörerna enligt dessa åtaganden, när det gäller rätten att tillhandahålla vägtransporter i unionen, motsvarar i stor utsträckning den materia som regleras genom de gemensamma reglerna i förordningarna nr 1071/2009, 1072/2009 och 1073/2009.

208. De förordningarna, som omfattas av den gemensamma transportpolitiken, upprättat i artikel 1 i respektive förordning gemensamma regler om rätten att "bedriva yrkesmässig trafik samt utövandet av detta yrke", om tillträde till "den internationella marknaden för godstransporter på väg" (inom unionen) och om tillträde till "den internationella marknaden för persontransporter med buss" (inom unionen).
209. Så snart det planerade avtalet träder i kraft kommer vägtransporttjänster som singaporienska leverantörer tillhandahåller inom unionen att, i enlighet med åtagandena enligt avtalet, omfattas av regler om tillträde och etablering som täcker samma omständigheter som regelverken i, i synnerhet, förordningarna 1072/2009 och 1073/2009 och som inte får vara mindre gynnsamma än dessa.
210. Av samma skäl som de som redovisas i punkt 201 ovan, ska det anses att sådana internationella åtaganden faller inom ett område som till stor del redan täcks av unionens gemensamma regler och som kan påverka eller ändra deras räckvidd.
211. Unionens befogenhet att godkänna åtaganden om vägtransporttjänster är följaktligen exklusiv enligt artikel 3.2 FEUF.
212. Detsamma gäller med nödvändighet de åtaganden som avser bitjänster som är nära anknutna till dessa transporttjänster, vilka räknas upp i punkt 12 i tillägg 8-A-1, punkt 17 i tillägg 8-A-2 och i punkt 11 i tillägg 8-B-1 till bilagorna till kapitel 8 i det planerade avtalet.
- Transport på inre vattenvägar
213. Transport på inre vattenvägar som håller sig inom en unionsmedlemsstat eller inom Singapore nämns inte i det planerade avtalet och omfattas således enligt artiklarna 8.7 och 8.12 i avtalet inte av liberaliseringen enligt kapitel 8 i avtalet.
214. Transport på inre vattenvägar mellan medlemsstaterna liberaliseras inte heller, även om det nämns i förteckningen över unionens särskilda åtaganden avseende tjänster som tillhandahålls enligt metod 1, 2 eller 3. Till följd av de begränsningar som räknas upp i punkt 11.B i tillägg 8-A-1 och punkt 16.B i tillägg 8-A-2 till bilagorna till kapitel 8 i det planerade avtalet, har singaporienska näringsidkare i praktiken ingen rätt till tillträde till sådan transportverksamhet.
215. Dessa tillägg föreskriver bland annat ett bibehållande av nationalitetskrav. Vidare är tretton medlemsstaters territorier undantagna från gränsöverskridande tillhandahållanden av sådana transporttjänster. Till följd av de medlemsstaternas geografiska belägenhet, är i princip de enda inre vattenvägar mellan medlemsstater som inte påverkas av det undantaget de farbara inre vattenvägar som förbinder Frankrike, Luxemburg, Tyskland och Österrike liksom de som förbinder Belgien, Frankrike och Nederländerna. Tillträde till de farbara vattenvägarna är dock redan förbehållet andra transportörer, enligt befintliga avtal som enligt vad nämnda tillägg uttryckligen föreskriver ska upprätthållas, och utan att singaporienska näringsidkare getts tillträde.
216. Av detta följer att även om transport på inre vattenvägar tas upp i det planerade avtalet, innebär detta på sin höjd ytterst begränsade åtaganden.
217. Det framgår av fast rättspraxis att vid prövningen av arten av befogenhet att ingå ett internationellt avtal ska bestämmelser i det avtalet som har en ytterst begränsad räckvidd inte beaktas (se, bland annat, yttrande 1/08, Avtal om ändring av listorna över särskilda åtaganden enligt Gats, av den 30 november 2009, EU:C:2009:739, punkt 166 och där angiven rättspraxis). I förevarande fall ska domstolen således pröva arten av unionens befogenhet avseende åtagandena i kapitel 8 i det planerade avtalet på transportområdet med hänsyn till åtagandena om sjö-, järnvägs- och vägtransporter. Eftersom unionen, av de skäl som anges i punkterna 175–212 ovan, har exklusiv befogenhet enligt

artikel 3.2 FEUF att godkänna dessa åtaganden, blir den kumulerade effekten av den slutsatsen och slutsatsen i punkt 69 ovan att unionen har exklusiv befogenhet avseende avtalets kapitel 8 i dess helhet.

218. I motsats till vad Irland har gjort gällande, påverkas inte den slutsatsen av protokoll (nr 21) om Förenade kungarikets och Irlands ställning med avseende på området med frihet, säkerhet och rättvisa, bilagt EU- och EUF-fördragen. Det räcker att påpeka att den gemensamma handelspolitiken och den gemensamma transportpolitiken inte omfattas av det protokollet och erinra om att det är rättsaktens syfte och innehåll som avgör vilka protokoll som eventuellt är tillämpliga och inte tvärtom (se, analogt, dom av den 22 oktober 2013, kommissionen/rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, punkterna 74 och 75). Eftersom det planerade avtalet inte rör de aspekter som regleras i tredje delen avdelning V i EUF-fördragen, är nämnda protokoll inte relevant i detta förfarande. Detsamma gäller protokoll (nr 22) om Danmarks ställning, bilagt EU- och EUF-fördragen, såsom Konungariket Danmark för övrigt påpekade vid förhandlingen.

Åtagandena avseende offentlig upphandling på transportområdet

219. Som påpekats i punkt 77 ovan, omfattar den gemensamma handelspolitiken inte åtagandena i kapitel 10 i det planerade avtalet i den mån de rör internationell sjötransport, järnvägstransport, vägtransport eller transport på inre vattenvägar samt offentlig upphandling av tjänster med nära anknytning till dessa transporttjänster.
220. Domstolen ska därför pröva om unionen har exklusiv extern befogenhet enligt artikel 3.2 FEUF för åtaganden om offentlig upphandling av sådana tjänster.
221. Som påpekats i punkterna 75 och 76 ovan, innehåller kapitel 10 i det planerade avtalet ett flertal bestämmelser om offentlig upphandling i unionen och i Singapore för att säkerställa att principerna om icke-diskriminering och öppenhet följs i upphandlingsförfarandena.
222. Genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG (EUT L 94, 2014, s. 65) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG (EUT L 94, 2014, s. 243) infördes ett flertal gemensamma regler som syftar till att säkerställa att offentlig upphandling inom unionen, bland annat i transportsektorn, följer dessa principer, såsom påpekas i skäl 1 och artikel 18 i direktiv 2014/24 och i skäl 2 och artikel 36 i direktiv 2014/25.
223. Så snart det planerade avtalet träder i kraft, omfattas således singaporiens leverantörers tillträde till offentlig upphandling i unionen på transportområdet av åtaganden som täcker samma materia som den som regleras i direktiven 2014/24 och 2014/25.
224. Enligt ovan i punkt 201 nämnda rättspraxis blir slutsatsen således att unionen har exklusiv extern befogenhet med stöd av artikel 3.2 FEUF för de internationella åtagandena i kapitel 10 i det planerade avtalet beträffande offentlig upphandling av tjänster på transportområdet. Dessa åtaganden ingår i ett område som redan till stor del täcks av unionens gemensamma regler och kan påverka eller ändra räckvidden av dessa.

Åtagandena avseende andra investeringar än direktinvesteringar

225. Av de skäl som redovisats i punkterna 80–109 ovan, omfattas åtagandena i kapitel 9 avsnitt A i det planerade avtalet, om skydd för investeringar, av unionens gemensamma handelspolitik och därmed av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF, eftersom de rör ”utländska direktinvesteringar”, i den mening som avses i artikel 207.1 FEUF, mellan unionen och Singapore.
226. Domstolen ska nu pröva om unionen även har exklusiv befogenhet med stöd av artikel 3.2 FEUF i den utsträckning nämnda avsnitt A rör andra utländska investeringar mellan unionen och detta tredjeland.
227. Domstolen erinrar inledningsvis om att andra utländska investeringar än direktinvesteringar bland annat kan bestå i förvärv av bolagsandelar med enda syfte att genomföra en penningplacering utan avsikt att inverka på företagets skötsel och kontrollen av detta (så kallade portföljinvesteringar) och att sådana investeringar utgör kapitalrörelser i den mening som avses i artikel 63 FEUF (se, bland annat, dom av den 28 september 2006, kommissionen/Nederländerna, C-282/04 och C-283/04, EU:C:2006:208, punkt 19, dom av den 21 oktober 2010, Idryma Typou, C-81/09, EU:C:2010:622, punkt 48, och dom av den 10 november 2011, kommissionen/Portugal, C-212/09, EU:C:2011:717, punkt 47).
228. Som generaladvokaten påpekat i punkt 367 i sitt förslag till yttrande, utgör även andra slags investeringar än förvärv av bolagsandelar, såsom vissa investeringar i fast egendom eller lån, också sådana investeringar som avses i kapitel 9 i det planerade avtalet och kan, i likhet med förvärv av bolagsandelar, innefatta kapitalrörelser eller betalningar.
229. Kommissionen har åberopat den rättspraxis som det erinras om i punkt 201 ovan – enligt vilken ett avtal som unionen ingått kan ”påverka” unionens gemensamma regler i den mening som avses i artikel 3.2 FEUF även om det inte är oförenligt med dessa regler – och har gjort gällande att kapitel 9 avsnitt A i det planerade avtalet kan påverka artikel 63 FEUF och därför omfattas av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.2 FEUF.
230. Som rådet och de medlemsstater som yttrat sig till domstolen gjort gällande, kan denna rättspraxis dock inte överföras på en situation där unionsregeln i fråga är en bestämmelse i EUF-fördraget och inte en regel som antagits på grundval av fördraget.
231. Denna rättspraxis, vars innehåll i sak uttrycks i slutledet av artikel 3.2 FEUF, har sitt ursprung i dom av den 31 mars 1971, kommissionen/rådet (AETR) (22/70, EU:C:1971:32).
232. I punkterna 17–19 i den domen anförde domstolen följande:
- ”17. I synnerhet när gemenskapen har antagit gemensamma regler – oavsett form – för genomförandet av en i fördraget föreskriven gemensam politik, skall medlemsstaterna inte längre anses ha rätt att vare sig individuellt eller ens gemensamt ingå avtal med tredje land om förpliktelser som kan inverka på dessa bestämmelser.
18. Allteftersom de gemensamma bestämmelserna införs är det gemenskapen ensam som, med verkan för hela tillämpningsområdet för gemenskapens rättsordning, kan åta sig och genomföra avtalsförpliktelser i förhållande till tredje land.
19. Det är därför inte möjligt att vid genomförandet av fördragets bestämmelser ha en ordning för interna gemenskapsåtgärder och en annan för de yttre förbindelserna.”
233. Det framgår av den passagen i domen av den 31 mars 1971, kommissionen/rådet (AETR) (22/70, EU:C:1971:32) att ”gemensamma regler” är de sekundärrättsliga bestämmelser som gemenskapen, sedermera unionen, efter hand infört och att unionen, när den därmed har utövat sina interna

befogenheter, parallellt måste ha en exklusiv extern befogenhet, för att undvika att medlemsstaterna gör internationella åtaganden som skulle kunna påverka dessa gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa.

234. Det skulle vara att bortse från den motivering som ligger i den exklusiva externa befogenheten i domen av den 31 mars 1971, kommissionen/rådet (AETR) (22/70, EU:C:1971:32), som vidhållits i domstolens senare praxis (se, bland annat, dom av den 5 november 2002, kommissionen/Danmark, C-467/98, EU:C:2002:625, punkterna 77–80), att utsträcka räckvidden av den regeln, som numera stadgas i slutledet i artikel 3.2 FEUF, till ett fall som, såsom det förevarande, inte rör sekundärrättsliga regler som unionen infört med stöd av sin interna befogenhet enligt fördragen, utan en primärrättslig regel som antagits av fördragens upphovsmän.
235. Med tanke på att EU- och EUF-fördragen har företrädare framför de rättsakter som antagits på grundval av dessa fördrag, hämtar de rättsakterna, inbegripet avtal som unionen ingått med tredjeland, sin legitimitet ur fördragen och kan inte påverka fördragsbestämmelsernas innebörd eller räckvidd. Sådana avtal kan följaktligen inte ”påverka” unionens primärrättsliga regler eller ”ändra räckvidden” för dessa, i den mening som avses i artikel 3.2 FEUF.
236. Ingående av ett internationellt avtal, i förevarande fall med Republiken Singapore, om andra utländska investeringar än direktinvesteringar är inte heller i unionsrättens nuvarande skede något som ”föreskrivs i en unionslagstiftningsakt” i den mening som avses i artikel 3.2 FEUF.
237. Som kommissionen uttryckligen har uppgett i sitt yttrande till domstolen, förefaller ingående av ett sådant avtal inte heller ”nödvändigt för att unionen ska kunna utöva sin befogenhet internt” i den mening som avses i nämnda bestämmelse.
238. Av detta följer att unionen inte har exklusiv befogenhet av ingå ett avtal med Republiken Singapore i den utsträckning detta rör skydd av andra utländska investeringar än direktinvesteringar.
239. Att unionen ingår ett internationellt avtal om sådana investeringar kan däremot visa sig ”nödvändigt ... för att inom ramen för unionens politik förverkliga något av de mål som avses i fördragen” i den mening som avses i artikel 216.1 FEUF.
240. Med tanke på att den fria rörligheten för kapital och betalningar mellan medlemsstater och tredjeland, som föreskrivs i artikel 63 FEUF, inte formellt kan göras gällande mot tredjeland, kan det anses nödvändigt att ingå internationella avtal som bidrar till att genomföra denna fria rörlighet på ömsesidig basis för att fullt ut kunna uppnå denna, vilket är ett av målen med avdelning IV (”Fri rörlighet för personer, tjänster och kapital”) i tredje delen (”Unionens politik och inre åtgärder”) i EUF-fördraget.
241. Denna avdelning IV omfattas av den delade befogenheten mellan unionen och medlemsstaterna på området inre marknaden, enligt artikel 4.2 a FEUF.
242. Unionens befogenhet enligt artikel 216.1 FEUF att ingå ett avtal som är ”nödvändigt ... för att inom ramen för unionens politik förverkliga något av de mål som avses i fördragen” är också till sin art delad, eftersom artikel 4.1 FEUF föreskriver att unionen ”ska ha delad befogenhet med medlemsstaterna om den genom fördragen tilldelas en befogenhet som inte omfattas av de områden som avses i artiklarna 3 och 6”, vilket är fallet här.
243. Det följer av punkterna 80–109 och 226–242 ovan att åtagandena i kapitel 9 avsnitt A i det planerade avtalet omfattas av unionens gemensamma handelspolitik och därmed av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF i den mån de rör utländska direktinvesteringar av singaporianska

medborgare i unionen och vice versa. Dessa åtaganden omfattas däremot av den delade befogenheten mellan unionen och medlemsstaterna enligt artikel 4.1 och 4.2 a FEUF i den mån de rör andra slags investeringar.

244. Av detta följer att kapitel 9 avsnitt A i det planerade avtalet inte kan godkännas av unionen ensam.
245. Vad gäller detta avsnitt A ska domstolen slutligen ta ställning till den ståndpunkt som flera medlemsstater uttryckt i sina skriftliga yttranden och muntligt inför domstolen, att artikel 9.10 i det planerade avtalet varken kan omfattas av unionens exklusiva befogenhet eller av en delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna och att den därför omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet.
246. Artikel 9.10 i avtalet har rubriken ”Förhållande till andra avtal” och är den sista bestämmelsen i avsnitt A. Artikel 9.10.1 stadgar följande:
- ”Vid ikraftträdandet av detta avtal, ska de [bilaterala investerings]avtal[en] mellan unionens medlemsstater och Singapore ... samt de rättigheter och skyldigheter som härrör från dessa, upphöra att gälla och ersättas av detta avtal.”
247. Den omständigheten att unionen och Republiken Singapore i det planerade avtalet har infört en bestämmelse som uttryckligen anger att de bilaterala investeringsavtalen mellan unionsmedlemsstaterna och detta tredjeland upphör att gälla och inte längre ska medföra några rättigheter eller skyldigheter när avtalet som ingåtts med detta tredjeland på unionsnivå träder i kraft kan inte anses inkräkta på medlemsstaternas befogenheter, i den mån bestämmelsen rör ett område där unionen har exklusiv befogenhet.
248. När unionen förhandlar fram och ingår ett avtal med ett tredjeland som rör ett område där unionen har fått exklusiv befogenhet, tar den medlemsstaternas plats. Det står sedan dom av den 12 december 1972, *International Fruit Company m.fl.* (21/72–24/72, EU:C:1972:115, punkterna 10–18), klart att unionen kan överta medlemsstaternas internationella åtaganden när medlemsstaterna genom ett av de konstituerande unionsfördragen har överfört sina befogenheter avseende dessa åtaganden till unionen och denna utövar de befogenheterna.
249. Av detta följer att från den 1 december 2009, den dag då EUF-fördraget trädde i kraft – det fördrag som ger unionen exklusiv befogenhet på området utländska direktinvesteringar – har unionen befogenhet att ensam godkänna en bestämmelse i ett avtal som den ingått med ett tredjeland i vilken det stadgas att åtaganden om direktinvesteringar i de bilaterala avtal som ingåtts tidigare mellan unionsmedlemsstaterna och detta tredjeland ska anses ha ersatts av avtalet som ingåtts av unionen så snart detta träder i kraft.
250. Enligt artikel 2.1 FEUF får medlemsstaterna inte anta rättsligt bindande akter på de områden där unionen har exklusiv befogenhet, utom efter bemyndigande från unionen. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1219/2012 av den 12 december 2012 om införande av övergångsordningar för bilaterala investeringsavtal mellan medlemsstater och tredjeland (EUT L 351, 2012, s. 40) bemyndigar förvisso medlemsstaterna, under strikta villkor, att upprätthålla eller ingå bilaterala avtal med ett tredjeland på området direktinvesteringar så länge det inte finns något avtal om direktinvesteringar mellan unionen och tredjelandet i fråga. Så snart ett sådant avtal mellan unionen och tredjelandet träder i kraft upphör det bemyndigandet emellertid att gälla.
251. Följaktligen kan det inte med framgång hävdas att medlemsstaterna ska ha möjlighet att, efter att åtaganden på området utländska direktinvesteringar i ett avtal som unionen ingått har trätt i kraft, anta rättsakter som avgör vad som ska ske med åtagandena på området i bilaterala avtal som de tidigare ingått med samma tredjeland.

252. Av vad som anförts följer att artikel 9.10 i det planerade avtalet, i likhet med övriga bestämmelser i kapitel 9 avsnitt A i avtalet, omfattas av unionens exklusiva befogenhet i den utsträckning den gäller åtagandena avseende utländska direktinvesteringar i de bilaterala investeringsavtalen mellan vissa medlemsstater och Republiken Singapore.
253. Eftersom det framgår av bilaga 9-D till det planerade avtalet att flera medlemsstater hade ingått bilaterala investeringsavtal med Republiken Singapore innan de anslöt sig till unionen, ska det påpekas att slutsatsen ovan inte påverkas av artikel 351 FEUF, enligt vilken "[d]e rättigheter och förpliktelser som följer av avtal som ingåtts före den 1 januari 1958 eller, för stater som senare ansluter sig, före tidpunkten för deras anslutning mellan å ena sidan en eller flera medlemsstater och å andra sidan ett eller flera tredjeländer inte [ska] påverkas av bestämmelserna i fördragen".
254. Syftet med artikel 351 FEUF är att medlemsstaterna ska kunna iaktta de rättigheter som tredjeland enligt internationell rätt har enligt dessa tidigare avtal (se, beträffande artikel 234 EEG och artikel 307 EG, vars lydelse väsentligen bibehållits i artikel 351 FEUF, dom av den 14 oktober 1980, *Burgoa*, 812/79, EU:C:1980:231, punkt 8, dom av den 4 juli 2000, *kommissionen/Portugal*, C-84/98, EU:C:2000:359, punkt 53, och dom av den 3 mars 2009, *kommissionen/Österrike*, C-205/06, EU:C:2009:118, punkt 33). I förevarande fall finns det inte anledning att låta medlemsstaterna iaktta de rättigheter som Republiken Singapore i framtiden skulle kunna vilja göra gällande med stöd av de bilaterala avtalen. Faktum är att det framgår av artikel 9.10 i det planerade avtalet att detta tredjeland uttrycker sin önskan att dessa bilaterala avtal ska upphöra att gälla när det planerade avtalet träder i kraft.
255. Även om det framgår av vad som anförts ovan att unionen övertar medlemsstaternas internationella åtaganden på områden vilka, såsom exempelvis utländska direktinvesteringar, omfattas av dess exklusiva befogenhet, avser dock artikel 9.10 i det planerade avtalet, i den version av kapitel 9 avsnitt A som getts in till domstolen i detta förfarande, även åtaganden som i de bilaterala investeringsavtalen mellan vissa medlemsstater och Republiken Singapore skulle kunna röra andra slags investeringar än direktinvesteringar.
256. Av samtliga de skäl som angetts i punkterna 245–255 ovan, kan domstolen inte godkänna argumentet att en bestämmelse såsom artikel 9.10 i det planerade avtalet inte kan inkluderas i ett avtal som ingåtts av unionen av den anledningen att den omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet. Unionens befogenhet att godkänna nämnda artikel 9.10 är av motsvarande art som den som konstaterats i punkt 234 ovan vad gäller godkännande av övriga bestämmelser i kapitel 9 avsnitt A i avtalet.

Befogenheten att godkänna de institutionella bestämmelserna i det planerade avtalet

Informationsutbyte, anmälan, kontroll, samarbete, medling och beslutsbefogenheter

257. Det planerade avtalet inför diverse skyldigheter och förfaranden för informationsutbyte, anmälan, kontroll, samarbete och medling och beslutsbefogenheter. Avtalet upprättar för dessa syften en särskild institutionell struktur, bestående av en handelskommitté och fyra specialiserade kommittéer under ledning av handelskommittén, närmare bestämt en kommitté för varuhandel, en kommitté för sanitära och fytosanitära åtgärder, en tullkommitté och en kommitté för handel med tjänster, investeringar och offentlig upphandling. Upprättandet av handelskommittén och de specialiserade kommittéerna stadgas i artikel 17.1 respektive artikel 17.2 i avtalet.
258. Kapitel 2 i avtalet, om varuhandel, ålägger i artikel 2.11 vardera parten att anmäla sina exportlicensförfaranden till kommittén för varuhandel och fastställer hur förfrågningar från den andra parten om import- eller exportlicensförfaranden ska hanteras.

259. Enligt artiklarna 2.13 och 2.15 i avtalet ska denna specialiserade kommitté sammanträda på begäran av en part eller handelskommittén. Den ska övervaka genomförandet av detta kapitel och får fatta beslut om att ändra bilagorna till avtalet.
260. Kapitel 3 i det planerade avtalet, om handelspolitiska skyddsåtgärder, inför i artiklarna 3.2, 3.7 och 3.11 förfaranden för att vidta antidumpningsåtgärder, utjämningsåtgärder och skyddsåtgärder. Artiklarna 3.12 och 3.13 i avtalet föreskriver samråd i samband med att sådana åtgärder vidtas.
261. Kapitel 4 i det planerade avtalet, om tekniska handelshinder, föreskriver i artiklarna 4.4–4.11 informationsutbyte och samarbete på området standarder och bedömning av överensstämmelse, för att underlätta marknadstillträde. Artikel 4.12 i avtalet stadgar vidare att parterna genom beslut i kommittén för varuhandel får anta genomförandeåtgärder för kapitel 4.
262. Kapitel 5 i det planerade avtalet, om sanitära och fyto-sanitära åtgärder, stadgar i artiklarna 5.8 och 5.9 hur en part, i egenskap av importerande part av varor med ursprung i den andra parten, kan göra kontrollbesök hos eller begära information av denna.
263. Vidare innehåller artikel 5.10 i avtalet bestämmelser om samarbete och godtagande av fastställande av områden med en viss nivå på hälsotillståndet för djur och tillståndet för växter där. Den bestämmelsen beskriver de uppgifter som kommittén för sanitära och fyto-sanitära åtgärder ska utföra därvidlag. Andra uppgifter för denna kommitté räknas upp i artiklarna 5.15 och 5.16 i avtalet.
264. Artiklarna 5.11 och 5.12 i det planerade avtalet föreskriver skyldigheter att utbyta information och att anmäla.
265. Kapitel 6 i det planerade avtalet, om tullar och handelslättnader, ålägger i artiklarna 6.3, 6.4 och 6.11 parterna att tillse att deras myndigheter samarbetar och utbyter information, bland annat vad gäller tullvärdeberäkning. Artikel 6.17 i avtalet preciserar tullkommitténs uppgifter och ger parterna rätt att inom denna kommitté fatta vissa beslut.
266. Artikel 7.7 i det planerade avtalet föreskriver samarbete inom ramen för kapitel 7, om produktion av förnybar energi och möjligheten att anta genomförandebeslut i handelskommittén.
267. Kapitel 8 i avtalet, om tjänster, etablering och elektronisk handel, föreskriver i artikel 8.16 att behöriga myndigheter i unionen och i Republiken Singapore ska utveckla en gemensam rekommendation om ömsesidigt erkännande och lägga fram den för kommittén för handel med tjänster, investeringar och offentlig upphandling. Detta kapitel föreskriver även samarbete på områdena telekommunikationer (artikel 8.48) och elektronisk handel (artikel 8.61).
268. Artikel 9.4.3 i det planerade avtalet föreskriver att parterna genom beslut i handelskommittén får enas om att vissa slags åtgärder i likhet med dem som anges i artikel 9.4.2 också kan utgöra ett åsidosättande av en rättvis och skälig behandling av sådana investeringar som omfattas av kapitel 9 i avtalet.
269. Artiklarna 10.18–10.20 i det planerade avtalet beskriver det samråd som kan ske och de beslut som kan fattas i kommittén för handel med tjänster, investeringar och offentlig upphandling avseende de frågor som regleras i kapitel 10 om offentlig upphandling.
270. Kapitel 11 i avtalet, om immateriella rättigheter, föreskriver i artikel 11.8 samarbete mellan organisationer för kollektiv förvaltning av upphovsrätt. Artikel 11.23 i avtalet ger handelskommittén vissa beslutsbefogenheter, och artiklarna 11.51 och 11.52 ålägger parterna att utbyta information.

271. Vad gäller kapitel 12 i det planerade avtalet, om konkurrens och därmed sammanhängande frågor, stadgas där om samarbete kring genomförandet av parternas lagstiftning (artikel 12.11) och krav på samråd när endera parten så önskar (artikel 12.13).
272. Artikel 13.15 i det planerade avtalet inför en skyldighet för parterna att inom sin förvaltning utse en avdelning som ska fungera som kontaktpunkt för den andra parten vid genomförandet av kapitel 13, om handel och hållbar utveckling. Den föreskriver också att ett råd för handel och hållbar utveckling ska inrättas för att övervaka detta genomförande. Artikel 13.16 i avtalet preciserar uppgifterna för dessa kontaktpunkter och detta råd i händelse av oenighet mellan parterna kring någon fråga avseende detta kapitel. Artikel 13.17 i avtalet tillägger att om en sådan oenighet inte löses på ett tillfredsställande sätt av nämnda råd, ska den granskas av en expertpanel. Samma bestämmelse fastställer granskningsförfarandet.
273. Andra bestämmelser i kapitel 13 i det planerade avtalet föreskriver ett flertal former för samarbete och informationsutbyte i fråga om socialt skydd för arbetstagare (artikel 13.4) och miljöskydd (artiklarna 13.7 och 13.10).
274. Kapitel 16 i det planerade avtalet föreskriver en mekanism för medling mellan parterna. Enligt artikel 13.16 gäller den mekanismen inte kapitel 13 i avtalet. Nämnda kapitel 16 låter parterna söka efter ömsesidigt överenskomna lösningar vid eventuell oenighet rörande kapitlen 2–12 i avtalet.
275. De bestämmelser och mekanismer som nämns i punkterna 257–274 ovan syftar till att säkerställa att de materiella bestämmelserna i det planerade avtalet är effektiva, väsentligen genom att införa en organisk struktur, samarbetsformer, skyldighet att utbyta information samt vissa beslutsbefogenheter.
276. Domstolen har redan tidigare haft tillfälle att påpeka att unionens befogenhet att göra internationella åtaganden inbegriper att förse dessa åtaganden med institutionella bestämmelser. Att avtalet innehåller sådana bestämmelser påverkar inte arten av befogenheten att ingå avtalet. Dessa bestämmelser är av stödkaraktär och omfattas således av samma befogenhet som de materiella bestämmelser de kompletterar (se, för ett liknande resonemang, bland annat yttrande 1/76, Avtal om inrättandet av en europeisk uppläggningsfond för sjöfart på inre vattenvägar, av den 26 april 1977, EU:C:1977:63, punkt 5, yttrande 1/78, Internationellt naturgummiavtal, av den 4 oktober 1979, EU:C:1979:224, punkt 56, och dom av den 22 oktober 2013, kommissionen/rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, punkterna 70 och 71).
277. Eftersom det framgår av detta yttrande att samtliga bestämmelser i kapitlen 2–8 och 10–13 i det planerade avtalet omfattas av unionens exklusiva befogenhet, omfattas de bestämmelser som avses i punkterna 258–267 och 269–273 ovan likaså av denna befogenhet, av de skäl som anförts i föregående punkt. Detsamma gäller kapitel 17 i det planerade avtalet, i de delar det rör kommittén för varuhandel, kommittén för sanitära och fytosanitära åtgärder och tullkommittén.
278. Artikel 9.4.3 i det planerade avtalet, som avses i punkt 268 ovan, ingår i kapitel 9 avsnitt A i avtalet och omfattas således av slutsatserna i punkterna 243 och 244 ovan.
279. Kapitel 16 i det planerade avtalet, om medling, och de institutionella bestämmelserna och slutbestämmelserna, utom de rörande kommittén för varuhandel, kommittén för sanitära och fytosanitära åtgärder och tullkommittén, i kapitel 17 i avtalet, hänger bland annat samman med bestämmelserna i kapitel 9 avsnitt A och kan således inte, av de skäl som angetts i punkterna 243 och 244 ovan, ingås av unionen ensam. Detsamma gäller kapitel 1 i det planerade avtalet, eftersom det kapitlet anger syftet och målet med avtalet som helhet och därmed berör bland annat kapitel 9 avsnitt A.

Öppenhet

280. Genom kapitel 14 i det planerade avtalet, med rubriken "Öppenhet", införs bestämmelser om öppenhet som gäller för de områden som behandlas i övriga kapitel i avtalet, med förbehåll för de mer specifika bestämmelser om öppenhet som förekommer i de kapitlen.
281. Genom åtagandena i det kapitlet säkerställer parterna för det första att varje genomförandeåtgärd med allmän räckvidd som rör en fråga som omfattas av det planerade avtalet är tydlig och lättillgänglig och att det finns tillräckligt med tid mellan offentliggörandet av sådana åtgärder och deras ikraftträdande (artikel 14.3). De åtar sig vidare att underlätta kommunikationen i alla frågor som avtalet avser genom att utse kontaktpunkter och svara på vissa typer av förfrågningar om information (artikel 14.4). De ska slutligen säkerställa att varje förfarande enligt avtalet som påverkar enskilda personer, varor eller tjänster från den andra parten följer principerna om god förvaltningssed och kan överklagas till en opartisk och oberoende domstol (artiklarna 14.5–14.7).
282. Dessa åtaganden är tillämpliga på de åtgärder som parterna vidtar på de områden som avses i kapitlen 2–13 i det planerade avtalet. Bestämmelserna om öppenhet i de kapitlen syftar till att säkerställa att de materiella bestämmelserna där är effektiva. De är således av stödkaraktär och omfattas av samma befogenhet som nämnda materiella bestämmelser. Eftersom de materiella bestämmelserna, i den utsträckning som anges i punkt 243 ovan, omfattas av unionens delade befogenhet med medlemsstaterna, kan kapitel 14 i det planerade avtalet inte godkännas av unionen ensam.
283. Däremot omfattas de bestämmelser om öppenhet som specifikt avser ett av kapitlen 2–8 och 10–13 i det planerade avtalet, såsom de i artiklarna 4.8, 6.15, 8.17, 8.45, 12.9 och 13.3, av unionens exklusiva befogenhet.
284. Vissa medlemsstater har gjort gällande att dessa bestämmelser om öppenhet hör till medlemsstaternas exklusiva befogenhet rörande administrativa och rättsliga förfaranden, eftersom de ålägger myndigheterna inom unionen, däribland medlemsstaternas myndigheter, att iaktta principerna om god förvaltningssed och ett effektivt domstolsskydd. Domstolen vill påpeka att reglerna i kapitel 14 i det planerade avtalet och i de bestämmelser som nämns i föregående punkt inte innefattar något åtagande som rör medlemsstaternas förvaltnings- eller domstolsorganisation, utan de återspeglar att såväl unionen som medlemsstaterna när de genomför avtalet måste iaktta de allmänna principer och grundläggande rättigheter som erkänns i unionens rättsordning, såsom de om god förvaltningssed och ett effektivt domstolsskydd. Kapitel 14 i avtalet kan således inte anses inkräkta på medlemsstaternas exklusiva befogenhet.

Tvistlösning

– Tvistlösning mellan investerare och stater

285. Som anges i artikel 9.11.1 i det planerade avtalet, inför kapitel 9 avsnitt B i avtalet en ordning för att reglera "tvister mellan en käreande från den ena parten och den andra parten rörande behandling som påstås strida mot bestämmelserna i avsnitt A (Skydd för investeringar) och därmed orsaka förlust eller skada för käreanden eller dess lokalt etablerade företag".
286. Det framgår av artikel 9.11.2 a och e i avtalet att inte bara unionen utan även medlemsstaterna kan vara parter i sådana tvister, i egenskap av svarande, antingen för att de valts ut som svarande av unionen enligt artikel 9.15.2 i avtalet eller för att så ska vara fallet enligt artikel 9.15.3.

287. Om en tvist inte kan göras upp i godo eller genom samråd enligt artikel 9.12 eller artikel 9.13 i det planerade avtalet, kan investeraren enligt artikel 9.15 anmäla sin avsikt att inleda ett skiljeförfarande. Artikel 9.16.1 i avtalet stadgar att investeraren tidigast tre månader efter det datum då anmälan lämnats in får väcka "talan enligt ett av [de] tvistlösningsförfaranden" som räknas upp.
288. Enligt artikel 9.16.2 i det planerade avtalet ska artikel 9.16.1 "utgöra svarandens samtycke till inlämnandet av skiljedomstalan".
289. Artikel 9.17 i avtalet räknar upp villkoren för att lämna in en skiljedomstalan. Enligt artikel 9.17.1 f är ett av villkoren att käranden "drar tillbaka varje eventuell pågående talan som lämnats in till en nationell domstol eller skiljedomstol och som rör samma behandling som påstås strida mot bestämmelserna i avsnitt A (Skydd för investeringar)".
290. Utan hinder av vad som anges i punkt 30 ovan, ankommer det på domstolen att uttala sig om arten av befogenheten att inrätta en sådan ordning för tvistlösning. Även om, som framgår av artikel 9.17 i det planerade avtalet, detta avtal förvisso inte utesluter möjligheten att en tvist mellan en singaporiensk investerare och en medlemsstat kan prövas vid medlemsstatens domstolar, är detta dock endast en möjlighet för investeraren/käranden.
291. Denne kan med stöd av artikel 9.16 i avtalet besluta att hänskjuta tvisten till skiljeförfarande. Medlemsstaten kan inte motsätta sig detta, eftersom den anses ha samtyckt enligt artikel 9.16.2 i avtalet.
292. En sådan ordning, som undandrar tvister från medlemsstaternas jurisdiktion kan dock inte vara av ren stödkaraktär i den mening som avses i ovan i punkt 276 nämnda rättspraxis och kan således inte införas utan deras samtycke.
293. Av detta följer att godkännande av kapitel 9 avsnitt B i det planerade avtalet inte omfattas av unionens exklusiva befogenhet, utan av delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna.

– Tvistlösning mellan parterna

294. Målet med kapitel 15 i det planerade avtalet är att förebygga och lösa eventuella skiljaktiga åsikter mellan parterna. Enligt lydelsen av artikel 15.2 ska kapitlet tillämpas på "alla skiljaktigheter angående tolkningen och tillämpningen av bestämmelserna i detta avtal, om inte annat uttryckligen anges".
295. Som domstolen redogjort för i punkt 154 ovan, gäller ordningen för tvistlösning i kapitel 15 i det planerade avtalet inte avtalets kapitel 13. Däremot kan denna ordning tillämpas parterna emellan för att lösa skiljaktigheter bland annat vad gäller tolkningen och tillämpningen av de materiella bestämmelserna i kapitlen 2–12 i avtalet.
296. Artikel 15.4 i det planerade avtalet stadgar att om parterna inte har lyckats lösa tvisten genom samråd, får den klagande parten begära att det tillsätts en skiljenämnd. Enligt artikel 15.19 i avtalet är skiljenämndens avgöranden bindande för parterna.
297. Artikel 15.21 i det planerade avtalet preciserar att käranden i stället för att tillgripa denna ordning för tvistlösning får väcka talan inom ramen för Världshandelsorganisationen (WTO), på det villkoret att när ett förfarande väl har inletts enligt en av dessa två tillgängliga ordningar för tvistlösning, kan inte ett förfarande om samma sak inledas enligt den andra ordningen.
298. Vad gäller unionens befogenhet att godkänna kapitel 15 i det planerade avtalet, erinrar domstolen om att unionens befogenhet i fråga om internationella förbindelser och dess befogenhet att ingå internationella avtal med nödvändighet innefattar befogenheten att såvitt gäller tolkningen och

tillämpningen av dessa avtals bestämmelser följa avgörandena från en domstol vilka upprättats eller utsetts enligt avtalen i fråga (yttrande 1/91, EES-avtalet – I, av den 14 december 1991, EU:C:1991:490, punkterna 40 och 70, yttrande 1/09, Avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenttvister, av den 8 mars 2011, EU:C:2011:123, punkt 74, och yttrande 2/13, Unionens anslutning till Europakonventionen, av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkt 182).

299. På motsvarande sätt innebär unionens befogenhet att ingå internationella avtal med nödvändighet en möjlighet att underkasta sig beslut av ett organ som visserligen inte formellt är en domstol men som i praktiken har rättskipande uppgifter, såsom det tvistlösningsorgan som inrättats inom ramen för WTO-avtalet.
300. Som domstolen anför i punkt 30 och erinrat om i punkt 290 ovan, är frågan i detta förfarande inte om bestämmelserna i det planerade avtalet är förenliga med unionsrätten.
301. I motsats till de i punkt 298 ovan nämnda förfarandena om yttrande, finns det alltså inte här anledning att pröva om ordningen för tvistlösning i kapitel 15 i det planerade avtalet uppfyller kriterierna i dessa andra yttranden, bland annat det om respekt för unionsrättens autonomi.
302. Eftersom kapitel 15 i avtalet rör tvister mellan unionen och Republiken Singapore om tolkning och tillämpning av avtalet, gäller detta yttrande inte heller frågan om domstolens behörighet att lösa tvister inom unionen om tolkningen av unionsrätten (se bland annat, angående denna behörighet, dom av den 30 maj 2006, kommissionen/Irland (MOX-anläggningen), C-459/03, EU:C:2006:345, punkt 132, och yttrande 1/09, Avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenttvister, av den 8 mars 2011, EU:C:2011:123, punkt 78).
303. I förevarande förfarande räcker det att konstatera att ordningen för tvistlösning i det kapitlet är en del av den institutionella ramen kring det planerade avtalets materiella bestämmelser. Eftersom denna ordning gäller tvister mellan unionen och Republiken Singapore kan den inte, till skillnad från ordningen för tvistlösning mellan investerare och stater enligt kapitel 9 avsnitt B i det planerade avtalet, undandra tvister från medlemsstaternas eller unionens jurisdiktion. Den i rättspraxis fastslagna regel som punkt 276 ovan erinrar om är därför tillämplig här.
304. Tvister som faller under kapitel 15 kan påverka bland annat bestämmelserna i kapitel 9 avsnitt A i det planerade avtalet. Följaktligen kan kapitel 15 i detta avtal inte godkännas av unionen ensam, av samma skäl som anförts i punkterna 243 och 244 ovan.

Svar på begäran om yttrande

305. Av vad som anförts följer att det planerade avtalet omfattas av unionens exklusiva befogenhet, med undantag för följande bestämmelser, som omfattas av en delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna:
- Bestämmelserna i avsnitt A (Skydd av investeringar) i kapitel 9 (Investeringar) i avtalet, i den utsträckning de avser andra investeringar mellan unionen och Singapore än direktinvesteringar.
 - Bestämmelserna i avsnitt B (Tvistlösning mellan investerare och stater) i kapitel 9.
 - Bestämmelserna i kapitlen 1 (Mål och allmänna definitioner), 14 (Öppenhet), 15 (Tvistlösning mellan parterna), 16 (Medling) och 17 (Institutionella och allmänna bestämmelser samt slutbestämmelser) i avtalet, i den utsträckning de avser bestämmelserna i kapitel 9 och de sistnämnda omfattas av delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna.

Mot denna bakgrund avger domstolen (plenum) följande yttrande:

Det planerade frihandelsavtalet mellan Europeiska unionen och Republiken Singapore omfattas av unionens exklusiva befogenhet, med undantag för följande bestämmelser, som omfattas av delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna:

- **Bestämmelserna i avsnitt A (Skydd av investeringar) i kapitel 9 (Investeringar), i den utsträckning de avser andra investeringar mellan unionen och Singapore än direktinvesteringar.**
- **Bestämmelserna i avsnitt B (Tvistlösning mellan investerare och stater) i kapitel 9.**
- **Bestämmelserna i kapitlen 1 (Mål och allmänna definitioner), 14 (Öppenhet), 15 (Tvistlösning mellan parterna), 16 (Medling) och 17 (Institutionella och allmänna bestämmelser samt slutbestämmelser), i den utsträckning de avser bestämmelserna i kapitel 9 och i den mån de sistnämnda omfattas av delad befogenhet mellan unionen och medlemsstaterna.**

Lenaerts Tizzano Silva de Lapuerta

Ilešič Bay Larsen von Danwitz

Da Cruz Vilaça Juhász Berger

Prechal Vilaras Regan

Rosas Borg Barthet Malenovský

Bonichot Arabadjiev Toader

Šváby Jarašiūnas Fernlund

Vajda Biltgen

Jürimäe Lycourgos

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 16 maj 2017.

A. Calot Escobar K. Lenaerts

Justitiesekreterare Ordförande